

વર્ષ ૧ લું] લીલાવતી ગ્રંથમાળા [પુસ્તક ૨ નું

રાસ રમણી

૩૨

કલાગુરુ સ્વ. શ્રી રવિશંકર રાવળ
તરફથી ભેટ, ૧૯૮૨

: લેખક :
શાન્તિકુમાર પંડ્યા

ચિત્રાકુમાર જી. નોસ્વાણી
ચા. નિ. વિજ્ઞા. અભ્યાસાલય
CHITRAKUMA B.M. Society
Ellis Bridge - AHMEDABAD

નવયુગ પુસ્તકભંડાર : દેવસાનો પાડો : અમદાવાદ :

: પ્રકાશક :

વાડીલાલ હરખચંદ શાહ

નવયુગ પુસ્તકલંકાર

દેવસાનો પાઠો : અમદાવાદ

: ૧ લી આવૃત્તિ :

: સંવત ૧૯૮૭ :

૩૨

વાર્ષિક ફાળે

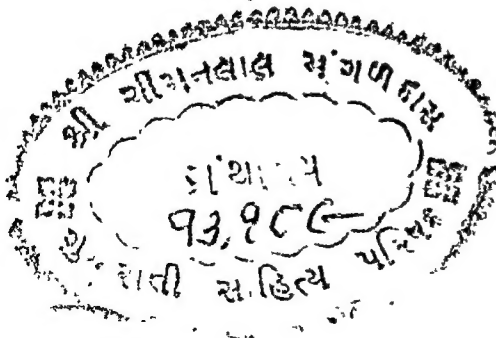
૦-૭-૬

: કિંમત :

₹. ૧/-

છુટક

૦-૧૧-૦

: મુદ્રણાલય :

ધી "સૂર્યપ્રકાશ" પ્રીન્ટીંગ
પ્રેસમાં પટેલ મૂળચંદલાઈ
ત્રીકમલાલે છાપ્યું : ઢેકાણું
પાનકારનાકા : અમદાવાદ

કચની

રાસ એ આપણું જગજીવનું લોક સાહિત્ય છે. માનવ હૃદયનું પ્રતિબિંબ ખડું કરવા આપણા પ્રાચિન લોકકવિઓએ સાદા અને સરળ ભાવમાં આખાયે સમાજની આછી રૂપરેખા દોરી છે, તેને પ્રચલિત ઢાળે ગામડાની ગૂંજરાતણોએ અનેકવાર ઝીલ્યાં છે. સારીયે રાતનાં રૂપેરી અજવાળાં ગામડાના દૂરદૂરના સિમાડા સુધી રાસ રસીયણોના રમઝટ પાડતા ઘુલંદ અવાજ રાસડા, તાલીઓની ત્રમઝટ સાથે પગનાં ધમધમતાં ધબકારાએ રાસરસીકોને મૂગ્ધ કર્યાં છે. એ રાસઘેલાં કોઈક હૈયાને કંઈક અનેરી પળે સ્વયંભૂ સ્ફૂરણાઓ જાગે છે, તેવી જ સ્ફૂરણાઓ અંતરનાં ઊંડાણમાંથી નીકળી તેનાં મૂર્તિમંત સ્વરૂપમાં રાસનાં ઝરણાં રૂપે પ્રકટી નીકળે છે. તેનું પ્રથમ ઝરણું બારડોલીમાં અહિંસક યુદ્ધ વખતે રચાયેલો ‘બારડોલીનો ઐતિહાસિક રાસ’ તેને ઝીલનારી બારડોલીની વિરાંગનાઓએ ગૂંજરાતને ગામડે ગામડે વીરરસનો પાનો ચઢાવ્યો છે. રંગુનવાસી શ્રીમતી ચંદાબેન ગલીઆરાએ (૧૦૦) રૂપીઆનું ઇનામ આપી રાસ સૃષ્ટિમાં આગળ વધવાની જે મહાન તક આપી છે તેમને કેમ ભૂલાય ?

જૂના કલેવરોમાં નવિન પ્રાણ પૂરી રાસયુગના વિધાયક કવિ શ્રી ન્હાનાલાલ દલપતરામ કવિએ પોતાના અજોડ કલાત્મક રાસથી શિષ્ટ સમાજમાં તેમનું સ્થાન સૌથી મોખરે પ્રાપ્ત કર્યું છે. તેમનાં સુંદર કલ્પનાયુક્ત અદ્વિતીય ભાવનાવાળા રાસે ગૂંજરાતની શેરીયો ગળવી છે. તેમનાં રાસ શિષ્ટ વર્ગે ઝીલ્યાં છે. તે પછી તેમને ચીલે ચાલનારા કેટલાક કવિઓની કૃતિઓ ઝળકી ઊઠી છે. ગૂંજરાતને રાસદ્વારા અજોડ સાહિત્ય પીરસનાર કવિઓમાં શ્રી બોટાદકર તથા કવિશ્રી અબરદારનું નામ પણ આગળ તરી આવે છે. તેમના રાસ ગૂંજરાતની

વિદ્વંષી ગૂજરાતજોએ ઝીલ્યા છે. પણ સામાન્ય કેટિની કેટલીક ખેડેનો ઝીલી શકે તેવા રાસ તો કવચિત જ બહાર પડ્યા છે. તે સમજી શકે તેવા ભાવ તથા ઢાળમાં રાસ લખવાનો આ મારો અલ્પ પ્રયાસ છે. ભૂલતો નહોઉંતો કેટલાક રાસ શિષ્ટ વર્ગ માટે પણ પીરસ્યા છે.

આજ સુધીમાં બહાર પડેલા રાસ મંત્રહમાં આ રાસની પુસ્તિકા અતેરી ભાત પાડશે એવી મારી માન્યતા છે.

રાસના ત્રણ વિભાગ પાડવામાં આવ્યા છે.

૧. લોકગીતો—તેમાં કુદરતી કૃતિયોનાં પ્રતિબીંબની આછી રૂપરેખા તથા લોકહૃદયનું આખું દૃશ્ય ખડું કરવામાં સૂરકન્યાઓને રાસ રમવા આમંત્રતો ‘રસબાલા’નો રાસ.

ગામડાની ઘાટીલી નવયૌવનાનું પનઘટ પર જવું. એ દૃશ્ય આલેખતો ‘પનઘટ વાટે’નો રાસ. તથા વર્ષોથી પિયર માટે ઝંખતી ખેડેનીનો વીરાના આગમનના પડધા પાડતો ‘આણા’નો રાસ. આ એ વિભાગની શ્રેષ્ઠ કૃતિયો છે.

૨. સામાજિક ગીતો—સમાજના સડાઓમાં બળતી ઝળતી હજારો સન્નારીઓને રાસદ્વારા સમાજના સડાનું દર્શન થાય તે માટે સામાજિક સુધારાની કલ્પમાં સ્નેહલક્ષ્મીના હિમાયતી, પાખંડી નરપિ-શાયોથી ન ભરમાવા પડકારતો ‘કુમારીકા’નો રાસ તેમજ સુખી સંસારનું ગૃહચિત્ર દોરતો ‘સંસારવાડી’નો રાસ એવા કેટલાએક ઉત્તમ રાસ રાજનગરની જનતાએ ઝીલ્યાં છે.

૩. રાષ્ટ્રીય ગીતો—આજે સારાયે ભારતવર્ષને આઝાદીની તમન્ના લાગી રહી છે. તેની ઉન્મત્ત ભાવનાને પોષવા કેટલાએક કવિયોએ ખંદ્ય રાસ લખી પ્રજા જીવનના ધસતા વહેણમાં વહેણ મેળવ્યું છે. તમાના ભારતની દુર્દશાનો ખ્યાલ આપતો ‘ભારત દિગ્દર્શન’નો રાસ તથા દેશની સ્વતંત્રતા કાળે મૃત્યુના મૂખમાં હોમાતા વીરોનો ‘શહિદને અંજલી’નો રાસ એ મોહક કૃતિયો છે.

રાસોથી તદ્દન અનોખી ભાત પાડતા બે જુદી ‘ધ્વની કાવ્યો’ને આ પુસ્તકમાં મૂકવા લલચાવું છું—માયા મંદિરે જાતી પૂજારણને પાછી ફરવા વિનવતું સામાજિક કાવ્ય તથા શહીદની પવિત્ર રજ ન કચરવા અર્જવતું ‘વીરસમાધી’ રાષ્ટ્ર ભાવના યુક્ત કાવ્ય, રાસની માફક તાલબદ્ધ ગાઈ શકાતું નથી, પણ વાચકના રસને પોષે છે.

મારા અમૂક રાસાના રાગ માટે વનિતા વિશ્રામના સંગિત શિક્ષક શ્રી. વિજયકુમાર અત્રેએ જે મારા અમૂક રાસમાં માર્ગ સૂચવી જે સરળતા કરી છે તે બદલ તેમનો તથા મારા જે જે મિત્રોએ મને મદદ કરી છે, તે માટે તેમનો આભાર માનવાની અત્રે તક લઉં છું.

આ પુસ્તક જો સુશોભિત અને દેખાવડું નીવડ્યું હોય તો તેનું માન નવયુગ પુસ્તક ભંડારના સંચાલક શ્રી. જયંતિલાલ રેવાશંકર દોશીને જ ઘટે છે. તેમણે આ પુસ્તકના ગેટઅપ માટે તનતોડ મહેનત લઈ જે અથાગ શ્રમ ઉઠાવ્યો છે તે બદલ તેમનો હું આભારી છું.

ટુંકમાં બહેનોના કરકમળમાં અમૂક અવનવા રાસોથી ભરેલો રસ થાળ મૂકવા “લીલાવતી” ગ્રંથમાળાના પ્રકાશક અને મારા પરમ સ્નેહી મિત્ર રા. વાહીલાલ હ. શાહે મને સૂચવ્યું જેને આધારે આજે હું ગૂજરાતી બહેનો સમક્ષ “લીલાવતી” ગ્રંથમાળાના બીજા પુસ્તક તરીકે ‘રાસ રમણ’ મૂકવા લાગ્યશાળી થયો છું. બહેનો તેનો સહર્ષથી સત્કાર કરશે તો મારો આ અદ્ય પ્રયાસ સફળ થયો માનીશ.

છેવટમાં આ પુસ્તિકામાં રહ્યા સહ્યા દોષો માટે વાંચકવર્ગ દર-ગૂજર કરશે એવી અંતિમ ઇચ્છાથી અત્રે વિરમું છું.

નાગરવાડા
પ્રાંતીજ }
તા. ૨૨-૬-૩૧

લિ. સેવક
શાન્તિકુમાર મણીલાલ પંડ

વિદ્વંષી ગૂજરાતણોએ ઝીલ્યા છે. પણ સામાન્ય કોટિની કેટલીક બહેનો ઝીલી શકે તેવા રાસ તો કવચિત જ બહાર પડ્યા છે. તે સમજી શકે તેવા ભાવ તથા ઢાળમાં રાસ લખવાનો આ મારો અલ્પ પ્રયાસ છે. ભૂલતો નહોઉંતો કેટલાક રાસ શિષ્ટ વર્ગ માટે પણ પીરસ્યા છે.

આજ સુધીમાં બહાર પડેલા રાસ સંગ્રહમાં આ રાસની પુસ્તિકા અનેરી ભાત પાડશે એવી મારી માન્યતા છે.

રાસના ત્રણ વિભાગ પાડવામાં આવ્યા છે.

૧. લોકગીતો—તેમાં કુદરતી કૃતિયોનાં પ્રતિબીંબની આકષી રૂપરેખા તથા લોકહૃદયનું આખું દૃશ્ય ખડું કરવામાં સૂરકન્યાઓને રાસ રમવા આમંત્રતો ‘રસબાલા’નો રાસ.

ગામડાની ઘાટીલી નવયૌવનાનું પનઘટ પર જવું. એ દૃશ્ય આલેખતો ‘પનઘટ વાટે’નો રાસ. તથા વર્ષોથી પિયર માટે અંખતી બહેનીનો વીરાના આગમનના પડઘા પાડતો ‘આણા’નો રાસ. આ એ વિભાગની શ્રેષ્ઠ કૃતિયો છે.

૨. સામાજિક ગીતો—સમાજના સડાઓમાં બળતી ઝળતી હજારો સન્નારીઓને રાસદ્વારા સમાજના સડાનું દર્શન થાય તે માટે સામાજિક સુધારાની કલ્પમાં સ્નેહલક્ષ્મીના હિમાયતી, પાખંડી નરપિ-શાએથી ન ભરમાવા પડકારતો ‘કુમારીકા’નો રાસ તેમજ સુખી સંસારનું ગૃહચિત્ર દોરતો ‘સંસારવાડી’નો રાસ એવા કેટલાએક ઉત્તમ રાસ રાજનગરની જનતાએ ઝીલ્યાં છે.

૩. રાષ્ટ્રીય ગિતો—આજે સારાએ ભારતવર્ષને આઝાદીની તમન્ના લાગી રહી છે. તેની ઉન્મત્ત ભાવનાને પોષવા કેટલાએક કવિયોએ બ્રૂય રાસ લખી પ્રજા જીવનના ઘસતા બહેણમાં બહેણ મેળવ્યું છે. આમાંના ભારતની દૃઢશાનો ખ્યાલ આપતો ‘ભારત દિગ્દર્શન’નો રાસ તથા દેશની સ્વતંત્રતા કાળે મૃત્યુના મૂખમાં હોમાતા વીરોનો ‘શહિદને અંજલી’નો રાસ એ મોહક કૃતિઓ છે.

બે બોલ

“લીલાવતી” ગ્રંથમાળા નું પહેલું પુસ્તક ‘વીરાંગનાઓની વીર-હાક’ બહેનો સમક્ષ મૂકાયું છે, તે બોલ્યા પછી તે માટે સારા અભિપ્રાયો મળ્યા હતા. તે વખતે માળાનો હેતુ છૂટક પુસ્તકો બહાર પાડવાનો હતો. પણ ત્યાર પછી કેટલાક મિત્રોની સલાહથી એમ લાગ્યું કે બહેનોને લાયકનું સાહિત્ય અત્યારે સારા પ્રમાણમાં જરૂરનું છે અને તેથી “લીલાવતી” ગ્રંથમાળા ને નિયમીત ગ્રંથમાળા તરીકે કરી નાખવાનો વિચાર ઉદ્ભવ્યો અને તેને બ્યવહારમાં મૂક્યો.

આ માળાનાં એક હજાર પૃષ્ઠનાં બહેનોને ઉપયોગી સાહિત્યના જુદા જુદા પુસ્તકો આપવામાં આવશે અને તેનું લવાજમ વર્ષ એકતુ પોસ્ટેજ સાથે માત્ર રૂ. ૩-૦-૦ લેવાનું નક્કી કર્યું છે.

આ માળાનું બીજું પુસ્તક ‘રાસ રમણા’ ગૂજરાતની બહેનોનાં હાથમાં રજુ કરીએ છીએ. અને હવે પછી આવાં જ ઉપયોગી પુસ્તકો બહેનો સમક્ષ રજુ કરવાની આશા રાખીએ છીએ.

માળાનો હેતુ ગૂજરાતની કોઇ પણ વાંચી શક્તિ બહેનો પચાવી શકે તેવું સાહિત્ય રજુ કરવાનો છે. અને તે હેતુ પાર પાડવા માટે સર્વ બહેનો સહકાર આપે તેમ અમે ઇચ્છીએ છીએ.

∴ નવયુગ પુસ્તક ભંડાર :
અમદાવાદ

વાહીલાલ હ. શાહ

લેખકતાં હવે પછી બહાર પડનારાં

પુસ્તકો

૧. રસબાલા

૨. કુમાર કન્યા

૩. કુમારિકા

ગરવી ગૂજરાતની રાસ રસીયાણુ
ખેડેનેને.....

૬

રાસ રસતી બહેનો

અનુક્રમણિકા

લોક ગીતા:

રાસ રમણા	૩
રસબાળા	૪
પનઘટ વાટે	૫
ચંદ્રિનાં રીસામણાં	૬
રસ-માલણી	૭
વસંતનાં વધામણાં	૮
મ્હારે મંદિરીએ	૯
ચંદની	૧૦
મહિયારણ	૧૧
શરદ પૂર્ણિમા	૧૨
ઉરની વાતડી	૧૩
આણાં	૧૪
મોતી વેરાયેલ	૧૬
સૃષ્ટિને સંદેશ	૧૭
વિશ્વ-ઝૂલો	૧૮
સાસરે	૧૯
વાદળીઓ	૨૦
કાલીન્દી-કાંઠડે	૨૨
જોગીરાજને	૨૪
ગોવાલણી	૨૫
રાસ-ખેલન	૨૬
રાધીકાનાં રસ રમરણો	૨૭

તલસતાં હૈયાં	૬૧
સ્ત્રી સન્માન	૬૨
ફૂલડાં ચૂંટે	૬૩
ફૂલવાડી	૬૪
સાચી સેવા	૬૫
અંતર-ઝહેણુ	૬૬
જીવન-રથ	૬૭
દેહ દીધાં ન દીલ	૬૮
અધિક માનસ	૬૯
અક્ષયારી	૭૦
વિધવાનાં વિતક	૭૩
કચડાતી કળી	૭૫
બાળશો મા	૭૬
બાળા	૭૭
ધીરી જરી	૭૮
અવતારી	૭૯
પૂજારણુ	૮૧
અમૃત-અંજલી	૮૩
દિવ્ય-આંખડલી	૮૪
રજન-રાણી	૮૫
માડીની યાચના	૮૬
બાલ-સ્મરણો	૮૭
વીતી જશે	૮૮
મિલની વીસલ	૮૯
ચુસણુ નિતિ	૯૦
કેણે વેડી ?	૯૧
સંસાર-કલહ	૯૨

ઉપાનાં-આતિથ્ય	૨૮
ન્યોત્તિનકા	૩૩
મીઠી મૂંઝવણ	૩૪
પારણે	૩૫
ભાવની ભૂખી.	૩૬
રાસનાં સંભારણાં	૩૭
રસનાં-વીરડા	૩૮
અજબ તેજ	૩૯
કનૈયાનો કલશોર	૪૦
વડલાની છાંયડી	૪૧
બોરડીનાં બોર	૪૨
વીરને આંગણે	૪૩
પૂનમેની સાંજે	૪૪
અમર પંથે	૪૫
ધશ્વરિ.	૪૬
તાપણી	૪૭
ફૂલડાં	૪૮
વિદાય	૫૦

સામાજિક ગીતો :

કુમારીકાને	૫૩
કહીએ શું બહેન !	૫૪
સંસાર-વાડી	૫૫
અણખેડ્યો આત્મા	૫૬
આત્માના ઉન્નસ	૫૭
ગોફ-ગૂંથણ	૫૮
સંસારનોદા	૫૯
સૌંદર્ય-શણગાર	૬૦

તલસતાં હૈયાં	૬૧
સ્ત્રી સન્માન	૬૨
ફૂલડાં ચૂટે	૬૩
ફૂલવાડી	૬૪
સાચી સેવા	૬૫
અંતર-ગ્રહેણુ	૬૬
જીવન-રથ	૬૭
દેહ દીધાં ન દીલ	૬૮
અધિક માનસ	૬૯
અક્ષયારી	૭૦
વિધવાનાં વિતક	૭૩
કચડાતી કળી	૭૫
બાળશો મા	૭૬
બાળા	૭૭
ધીરી જરી	૭૮
અવતારી	૭૯
પૂજારણુ	૮૧
અમૃત-અંજલી	૮૩
દિવ્ય-આંખડલી	૮૪
રજન-રાણી	૮૫
માડીની યાચના	૮૬
બાલ-સ્મરણો	૮૭
વીતી જશે	૮૮
મિલની વીસલ	૮૯
ચુસણુ નિતિ	૯૦
કેણે વેડી?	૯૧
સંસાર-કલહ	૯૨

સંસાર ચિત્ર	૯૩
અંતરનાદ	૯૪

રાષ્ટ્રીય ગીતો

ભારત દિગ્દર્શન	૯૭
સ્વતંત્રતાના સંદેશ	૯૮
સ્વાધિનતાની ઝંખના	૯૯
યુદ્ધની હાકલ	૧૦૦
યુદ્ધનાં નહોતરાં	૧૦૩
વીર હાક	૧૦૪
વીરને પડકાર	૧૦૫
અમ્મર કાયા	૧૦૬
આધે બદે	૧૦૭
રાષ્ટ્ર-ધતિહાસ	૧૦૮
ભારત બાલુડાંને સંદેશ	૧૦૯
રણુના રાસા	૧૧૦
સંત પ્રતાપ	૧૧૧
રણાંગણે સિધાવળે	૧૧૨
કૂખને-દિપાવળે	૧૧૩
મીઠળ બંધા	૧૧૪
ભેટે તલવાર	૧૧૫
પ્રભાત ફેરી	૧૧૬
શહીદના સંદેશ	૧૧૭
મૃત્યુનાં માંડવડા	૧૧૮
શહીદને અંજલી	૧૧૯
વીર-સમાધિ	૧૨૦
સખરસ	૧૨૧
બારડોલી રણુરંગ	૧૨૨

दो उ गी तो

: ૧ :

રાસ રમણ

[રાગ-ઝીલ્હા કાશી]

રૂડી રઠોઆળી રાત રૂડી રઠોઆળી રાત,
ચઢચો ચંદ્ર આકાશ કંઈ ચંદ્ર આકાશ;
રસીયાં આવોને રાસ ખેલવા.

નિર્મળું આકાશ કંઈ ચંદરવા પાથર્યા;
આછાં તારલા પ્રકાશ કંઈ તારલા પ્રકાશ,
ઘેરા ઘેરા ઉજ્જશ કંઈ ઘેરા ઉજ્જશ;
રસીયાં આવોને રાસ ખેલવા.

ઘેરો ઘુમટ ઝગે નવલખ હીરલે;
વાયે વાયુ મંદમંદ કંઈ વાયુ મંદમંદ,
ગુન્ને લહરીઓ તરંગ કંઈ લહરીઓ તરંગ;
રસીયાં આવોને રાસ ખેલવા.

ચોકમાં પૂરાય જ્યોતિ દિપમાળ મોતીકે;
ઝગે રોશની દિગંત કંઈ રોશની દિગંત,
ધૂમે ગગને સમરંગ કંઈ ગગને સમરંગ;
રસીયાં આવોને રાસ ખેલવા.

ધીનકીટ ધીનકીટ ઝળે મૃદંગ ચંગ ખંજરી;
રાસ તાળીએ રમન્ત કંઈ તાળીએ રમન્ત,
ધૂમે સુંદરીનાં વૃંદ કંઈ સુંદરીનાં વૃંદ;
રસીયાં આવોને રાસ ખેલવા.

: ૨ :

રસખાળા

[ઢાળ-મારી વાડીમાં આંખો ફાલ્યો...]

શરદ પુનમની રાત રૂપેરી,
તારલે ભાત ભરેલી, હીરે....મઢેલી રે;
રમન્ને રસખાળા.

અંદ્રીયે ગુંથી ફૂલ કટોરી,
મોઘાં અમૃત ઢોળે, રસ તરખોળે રે;
રમન્ને રસખાળા.

રૂપલા ગારે ધરતી બોળી,
કોટી કિરણો વેરે, અમૃત શેરે રે;
રમન્ને રસખાળા.

કોમળ અંગી સૂર કન્યાઓ,
ઉતરી પૃથ્વી આરે, સાગર પાળે રે;
રમન્ને રસખાળા.

સૃષ્ટિ આઘાં અંબર ઓઢી,
સુંદરીઓ સત્કારે, વાઘ વળકે રે;
રમન્ને રસખાળા.

સૃષ્ટિના ગુંબજ કોરાવી,
મેલ્યા શશીયર દીવડા, તારલે જડીયા રે;
રમન્ને રસખાળા.

સ્વર્ગ લોકની સૂર કન્યાઓ,
રમતી રાસ રૂપાળા, રમ્ય રસાળા રે;
રમન્ને રસખાળા.

: ૩ :

પનઘટ વાટે

[ઢાળ-મારી વાડીમાં આંખો કાઢ્યો...]

પનઘટ વાટે પનિહારી ચે....

ધીરાં ડગલાં ધરતી, પગલી ખરતી રે;
ગગરી છલકે હો.

કંચન બેડલુ ને રૂપલા ઈઢાણી,
રૂમરૂમ ધુધરી ધમકે, ધરતી ધમકે રે;
ગગરી છલકે હો.

લજ્જા શીલ લલના પાલવ ભેતી,
આછા ધુંધટ ખોલે; મદભર ડોલે રે;
ગગરી છલકે હો.

ભાલે કુમકુમ ટીલડી સોહિ;
આંખોડે ફૂલની વેણા, સર્પની ફેણા રે;
ગગરી છલકે હો.

કુવાને કાંઠે હેલ ભરી ઉભી,
સૈયર શુ ગોઠડી કરતી, દુખપલ હરતી રે;
ગગરી છલકે હો.

વૃક્ષોને ચોંઠકે, સન્ધ્યાની સુરખી,
શીળી સમીર લહેરો ફરકે, સુખડું મલકે રે;
ગગરી છલકે હો.

ધેનુનાં ધણચારી ભાતા ગોયાળા,
ધીરી ધીરી ખંસરી ખોલે, હૈયાં હીલોળે રે;
ગગરી છલકે હો.

સાસુને ખોલે નણુંદને મેણલે,
પનિહારી પંથે પળતી, કે સન્ધ્યા ઢળતી રે;
ગગરી છલકે હો.

: ૪ :

ચંદ્રિનાં રિસામણાં

[ઢાળ-હું તો ઢાલે રમુને હરિ.....]

એને ઝીલુ કે ઉરમાં ઝીલાવતી ફરું,
 મારા અંતરથી ખસી ખસી જાય;
 એમ કહોને એ ચંદ્રિકાને શું કરું રે લોલ.

એને વીણું કે હસ્તમાં વીણાવતી ફરું,
 મારી અંગુલીએ ડસી ડસી જાય;
 એમ કહોને એ ચંદ્રિકાને શું કરું રે લોલ.

સાથે ખેલું કે સાથરે ખેલાવતી ફરું;
 મહારી ઝોસરીયે છુપી છુપી જાય;
 એમ કહોને એ ચંદ્રિકાને શું કરું રે લોલ.

એથી ધીરે હસુ ને હસાવતી ફરું,
 મહારી આંખડીયે હસી હસી જાય;
 એમ કહોને એ ચંદ્રિકાને શું કરું રે લોલ.

એથી રાશે ભરુને રીસાવતી ફરું,
 મહારા અંતરથી લડી લડી જાય;
 એમ કહોને એ ચંદ્રિકાને શું કરું રે લોલ.

એથી રાસ રમુને રીઝાવતી ફરું;
 મહારા ચોક રૂપે રસી રસી જાય;
 એમ કહોને એ ચંદ્રિકાને શું કરું રે લોલ.

: પ :

રસ-માલણી

[ઢાળ-પનિહારી પનિહારી જરી.....]

માલણી રસ માલણી....

જરી ધી....રી ધી....રી ધીરી વીણ;

કૂલડે ફેરાય તહારી ચુંદડલી.

ફરફર ફરફર તુજ માળા ફેરે,

ગુંથી બકુલ ગુલાબ રસાળે;

માલણી રસ માલણી....

જરી ધી....રી ધી....રી ધીરી વીણ;

કંટકે ચિરાય તહારી ચુંદડલી.

માલણી રસ માલણી....

જરી ધી....રી ધી....રી ધીરી વીણ;

કૂલડે ફેરાય તહારી ચુંદડલી.

: ૬ :

વસંતનાં વધામણાં

[રાગ-ભીમાપલાસી]

જો....ને....પેલી ડાળે મહારે રસ મંજરી,
 મહારે હૈયે મહારેલ રસ વેલ અલખેલડી;
 આવી વસંત રંગ રેલતી....હા....આવી....
 વસંત વેણુ વાજતી, નવપદ્મવ પૂરતી પ્રાણુ;
 પાંખડીયે પરીમલ સરે, પુષ્પે પ્રાણુ સુવાસ.

જો....ને....પેલી ડાળે કોકીલ દુહુકારતી,
 મહારે હૈયે દુહુકેલ બ્રહ્મ બોલ રસ વેલડી,
 આવી વસંત રંગ રેલતી....હા....આવી....
 કુસુમ કળી મૃદુ હાસતી, વસંત વેણુ વાય;
 મહારે ઉર મધુ માલતી, રસ રાજ છોળે ન્હાય.

જો....ને....પેલી પુષ્પ કળી પ્રેમે પમરાટતી,
 મહારે હૈયે પ્રસરે સુવાસ અલખેલડી;
 આવી વસંત રંગ રેલતી....હા....આવી....
 કેશુડાં કુંડે ભરી, ઝળકેરતી કો સુંદરી;
 છાંટણુ અનેરાં સ્નેહનાં, છાંટે રસીક કો સુંદરી.

જો....ને એની ટપકે એ રંગભીની ચુંદડી,
 મહારે હૈયે ટપકેલ રસ રેલ અલખેલડી;
 આવી વસંત રંગ રેલતી....હા....આવી....

: ૭ :

મહારે મંદિરીએ

[ઢાળ-સોળ સોળ ગોપીઓ ટોળે...]

ઉધાને સંઘ્યા મહારે મંદિરીએ,

શાં શાં સન્માન દેઈશ;

મોંઘા મહારે મંદિરીએ.

ઉધા પધારતી પહિલા મહારોડમાં,

કુમ કુમ આંગણે વેરેલ;

મોંઘા મહારે મંદિરીએ.

સંઘ્યા ઉતરતી આછી અંધારીએ,

ગુલાબી આંગણા ઘેરેલ;

મોંઘા મહારે મંદિરીએ.

ચંદા ને સૂરજ મહારે મંદિરીએ,

શાં શાં સન્માન દેઈશ;

મોંઘા મહારે મંદિરીએ.

સૂરજદેવ આવે રથમાં ઊતાવળા,

આછાં અજવાળા દેઈશ;

મોંઘા મહારે મંદિરીએ.

ચંદા ઊગેલ મહારા ચંદન ચોકમાં,

અમૃત કટોરી ભરેશ;

મોંઘા મહારે મંદિરીએ.

તેજને અંધાર રમે મહારે મંદિરીએ,

શાં શાં સન્માન દેઈશ;

મોંઘા મહારે મંદિરીએ.

તેજના અંખાર ભરે મહારે મંદિરીએ;

રજનીના ઝોળા ફર દેશ;

મોંઘા મહારે મંદિરીએ.

: ૮ :

ચંદની

[ઢાળ-લાલજી કારતક માસે...]

રૂપલા શરદ પુનમની રાત, કે ઉર ઉજવાળતી હો રાજ !
 ચમકી ચંદની હો રાજ !
 ઉતર્યા અંતરના અન્ધાર, જીવન જીવકારતા હો રાજ !
 ચમકી ચંદની હો રાજ !
 ચંદા રૂપલા ગારે મઢતી, મહેલો માળ જગારતી હો રાજ !
 ચમકી ચંદની હો રાજ !
 રમતી જોઉં ગગને જાળ, ઉર શરમાવતી હો રાજ !
 ચમકી ચંદની હો રાજ !
 ઉઘડે આંખડી અજૂકે, વીજતણા જીવકાર રે હો રાજ !
 ચમકી ચંદની હો રાજ !
 પલકે પાપણી નિતરે નેહ, ઉર છલકાવતાં હો રાજ !
 ચમકી ચંદની હો રાજ !
 સામે વ્યોમ ગંગાને તીરે, તપસી તપ કરે હો રાજ !
 ચમકી ચંદની હો રાજ !
 તેના તપમાં ઉઘડે તેજતણા, અંજાર રે હો રાજ !
 ચમકે ચંદની હો રાજ !
 એવા અતિથિ આવે આપ, ઉરનાં જોસણાં હો રાજ !
 ચમકી ચંદની હો રાજ !
 સખીઓ સાથે રમતી રાસ, રીઝાવું નાથને હો રાજ !
 ચમકી ચંદની હો રાજ !

: ૯ :

મહિયારણ

[ઢાળ-હું છું મહિયારણ રે ગોકુળ ગામની.]

ઘેલી મહિયારણ રે ગોકુળ ગામની,
તહારાં તે મહિ કોણ દેશે ?
મહિયારણ રે ગોકુળ ગામની.

અમૃત સરીખાં રે ગોરસ ઠારીયાં,
મોંઘા તે દામ કોણ દેશે ?
મહિયારણ રે ગોકુળ ગામની.

રૂપલા ઈંદાણી રે મટુકી મહી માથડે,
વૃજમાં જાવાં કોણ દેશે ?
મહિયારણ રે ગોકુળ ગામની.

સોનલ દામણી રે સેંથલે કુમકુમ પૂર્યાં,
રૂમઝુમ ઘુઘરી ગાને;
મહિયારણ રે ગોકુળ ગામની.

વેગે મા જાતી રે ગોરસ ઢોળાય છે,
ગોરીનાં ચીર કાંઈ ભીંજે;
મહિયારણ રે ગોકુળ ગામની.

ભીંજે ચુંદલડી રે રંગ કંઈ આછાં ઝરે,
હૈયાં રંગાય રસ ભીંજે;
મહિયારણ રે ગોકુળ ગામની.

: ૧૦ :

શરદ પૂર્ણિમા

[ઢાળ-સંખી જો.....ને લચી વાડીયો લૂંટાય]

સખી જો.....ને ઓમ વાદળી વેરાય,
ધીરી જો.....ને આલ ચાંદની રેલાય.

વર્ષાની વાદળીમાં વીજળી ઝખૂકતી,
રઢિઆળી રાતે પેલી પૂર્ણિમાએ ઊગતી;

સખી જો.....ને ચોક ચાંદની ઢળે,
ધીરી જો.....ને કેવા તારલા હસે.

શરદની ચે રાતડીમાં પૂર્ણિમાનાં જોડકાં,
કૌમુદિને કારણે ભરાય તેજ હોડકાં;

સખી જો.....ને પેલી પોયણી ખીલે,
ધીરી જો.....ને ઢળી અંજલી ઝીલે.

રસની ચે રેલ રાસ રસીયાના તાનમાં,
ઉરની લહાણ એક અનંતના ગાનમાં;

સખી જો.....ને ગાન ગેળી સુણાય,
ધીરી જો.....ને હલે હૈયાં રેલાય.

: ૧૧ :

ઉરની વાતડી

[હાળ-સરોવર પાણીમાં...]

ઉગ્યાં તો એ ઘડી થંભો રાજ તારલી !

ઉરની પૂછું એક વાતડલી !

ભાંગ્યા આકાશ ઘટા ઘેરી રાજ તારલી !

તેને છાયા જગ માંડવા રે !

આભની અટારીએ ઝૂલે રાજ તારલી !

તેના તે ભેદ કંઈ ઉકેલજો રે !

ઉગ્યાં તો એ ઘડી થંભો રાજ તારલી !

દિનકરને દિવ્ય રૂઝાં તેજ રાજ તારલી !

ચન્દ્રને સુધા ભરી ચંદની રે !

તમને તંગતંગતાં આછાં તેજ રાજ તારલી !

તેના અભેદ ભેદ ખોલજો રે !

ઉગ્યાં તો એ ઘડી થંભો રાજ તારલી !

સરિતાને સુધા સલિલ રાજ તારલી !

સાગર ક્ષીર જલથી ભર્યો રે !

યોગ્યા સંયોગ યોગ એ શા રાજ તારલી !

સરિતા સાગરને સ્નેહે વર્ષો રે !

ઉગ્યાં તો એ ઘડી થંભો રાજ તારલી !

:-૧૨ :

આણાં

[ઢાળ-રાસે રમે રંગ થેલી, શાહેલડી રાસે રમે રે]

વે'લો વળે છે દૂર દેશ,
 વીરાળ કેરી વે'લો વળે રે;
 ખેનીના દૂર દૂર દેશ,
 વીરાળ કેરી વે'લો વળે રે.

વાટ ભેધ થાકી મારા પીયરના પંથની,
 નાવ્યા વીરાના સંદેશ;
 હાં રે ખેની નાવ્યા વીરાના સંદેશ,
 વીરાળ કેરી વે'લો વળે રે.

કુવાને કાંઠે ઊંચી નજરે નિહાળતી,
 આણાના પડઘા ઉર દેશ;
 હારે ખેની આણાના પડઘા ઉર દેશ,
 વીરાળ કેરી વે'લો વળે રે.

પત્ર પઠાવે વીર દાદાના દેશથી,
 વીરો આવે છે મહારે દેશ;
 હારે ખેની વીરો આવે છે મહારે દેશ,
 વીરાળ કેરી વે'લો વળે રે.

ભિગમણા પંથ ઘેરે ગોટા ઉડાડતી,
 આવે ચડ્યા છે ધૂળ કોટ;
 હાં રે જોન આવે ચડ્યાછે ધૂળ કોટ,
 વીરાજી કેરી વેલો વળે રે.

ગોરા અઘોરી ધોરી ધરણી ધૃન્નવતા,
 છુમછુમ ધુધરીયોનો ઘોર;
 હાં રે ખેતી છુમછુમ ધુધરીયોનો ઘોર,
 વીરાજી કેરી વેલો વળે રે.

થનગનતે ઘોડલે ઉંચા અશ્વાર કોઈ,
 છૂટાં જુલકાં શા શીર કેઈ;
 હાં રે ખેતી છૂટાં જુલકાં શા શીર કેઈ,
 વીરાજી કેરી વેલો વળે રે.

નમતી નજરીયે વીરો નમતી
 ઉરમાં આતંક આ વેર
 હાં રે ખેતી ઉરમાં આતંક આ વેર
 વીરાજી કેરી વેલો વળે રે.

: ૧૩ :

મોતી વેરાયેલ

[ઢાળ—સરવર પાણીમાં]

ચાંદની ચોકમાં મોતી વેરાયેલ,
મોતીમાં વીણવા આવજો, હો ખંડેન !

ખરૂર ખરતાં, સરૂર સરતાં,
મોતીમાં ઝીલવા આવજો, હો ખંડેન !

તગમગતા તારલા શાં, ઝઘમઘતા હારલા શાં,
મઘમઘતાં ફૂલમાં શાં મોતી વેરાયેલ;
મોતીમાં ઝીલવા આવજો ! હો ખંડેન !

પલપલતી પાંપણી શાં, હસહસતી આંખડી શાં,
ઝમ ઝમતી આંઝરીશાં મોતી વેરાયેલ;
મોતીમાં ઝીલવા આવજો, હો ખંડેન !

ચકચકતી ચાંદની શાં, ઝઘઝઘતી ન્યોતી શાં,
ગણગણતી ઘંટડી શાં મોતી વેરાયેલ;
મોતીમાં ઝીલવા આવજો હો ખંડેન !

ચાંદની ચોકમાં મોતી વેરાયેલ
મોતીમાં વીણવા આવજો હો ખંડેન !

: ૧૪ :

સૃષ્ટિને સંદેશ

[હાળ-મોરલા મઢાવું ચાંચ ત્હારી...]

વીજળી ઊભાં રહો જરી એટલું પૂછાવું ખરી,

મેઘના સંદેશ કહી સૃષ્ટિને જગાડ;

સૃષ્ટિને જગાડ જગત્ માને ત્હારો પાડ,

સૃષ્ટિને જગાડ જગત્ માને ત્હારો પાડ.—વીજળી૦

વર્ષાના વિલાસી નભામંડળ વાસી;

જ્યોત ત્હારી તું ત્હારી જ્યોત ત્હારી દેખાડ.—વીજળી૦

વિશ્વ દોર બાંધી, ગગન ઘૂમટે સાંધી;

ઝળક ત્હારી તું ત્હારી, ઝળક ત્હારી દેખાડ.—વીજળી૦

મેઘની માનીતી, મૃત્યુ લોકની માતા મહી;

આશ ત્હારી તું આશ, જગત ત્હારી દેખાડ.—વીજળી૦

પૃથ્વીમાં પધારી, ભાર વૃત્તિને વિસારી;

મેઘ ત્હારો, તું ત્હેની, મેઘ ધારા વર્ષાવ.—વીજળી૦

: ૧૫ :

વિશ્વ-જૂલો

[ઢાળ-શેના લીધા છે મારા શ્યામ...અખોલડા...]

જૂલો જૂલોને મારા શ્યામ !

જૂલો જૂલો જૂલોને;

જૂલાવે પ્રકૃતિ ને પ્રાણ,

જૂલો જૂલો જૂલોને.

જૂલો જૂલો છે ઊંચી આલની અટારીયે,

દોર સાંધી ઇન્દ્ર ધનુ ચાપ;

જૂલો જૂલો જૂલોને.

ખેસાણ વાદળની મખમલ શી ગાદલી,

કાંગર મેઘાંખર શણગાર;

જૂલો જૂલો જૂલોને.

દિવ્ય દોરશી ઝખૂકતી સૌદામિની,

સ્વર્ગે શુ સૃષ્ટિ વિહાર;

જૂલો જૂલો જૂલોને.

વાયે પ્રકોપ શીળા ચોદીશના વાયરા,

જગવ્યા ત્રિખંડ ત્રિલોક;

જૂલો જૂલો જૂલોને.

નાખ્યો હિલોળ ચઢ્યો દેવ કેરી વાડીયે,

અમૃત ધારાઓ રેલાય;

જૂલો જૂલો જૂલોને.

ઉતરે પૂરપાટ પુણ્ય પૃથ્વી પેટાળમાં,

ઝડીઓના વરષે વરસાદ;

જૂલો જૂલો જૂલોને.

સંસારે સરતાં ઓ તાપસ તપસ્વિનિ,

જીવન જૂલો જૂલાવ;

જૂલો જૂલો જૂલોને.

: ૧૬ :

સાસરે

[ઢાળ-કાટો વાગ્યો છે મારે કાળજે...]

શાણી સિધાવે આજ સાસરે,

મહીઅરીયાના માર્ગ મોંઘા તજી

સાસરીઆના સાથમાં.—શાણી સિધાવે૦

આંસુ આંસુયે ભરી આંખડી,

ઉરે ઉરે અતી કાંપ ઊઠે ને

પ્રાણ સહે ત્રિહ વેદના.—શાણી સિધાવે૦

સરખી સાહેલડીના સાથરા,

દેખી દ્રવે, હૈયે, હેત સવે

બાલ સ્મરણો સતાવે બોલડા.—શાણી સિધાવે૦

માતા મનાવે મારી મીઠડી,

પિયરીયામાં પ્રાણ પૂર્યા

શાણી સાસરીયાં શોભાવને.—શાણી સિધાવે૦

સ્નેહીના સાથ સૌ શીખ દે,

બાલપણના બોલ કાલા તજી

વચને તોલ વધારને.—શાણી સિધાવે૦

આપુના બોલ ઉર બોલવે,

દીકરી સાચવી લાજ પિતાની

ઉભય કુળ ઉદ્ધારને.—શાણી સિધાવે૦

સસરાને તાત સાસુ માતડી,

કંથને ગણી સંત સૌભાગ્ય

શીલ સાગર રેલાવને.—શાણી સિધાવે૦

કુળની કંકણ કર વેલડી,

ગૃહની ગૃહ દેવી બની

સંસારે સ્વર્ગ સોહાવને.—શાણી સિધાવે૦

: ૧૭ :

વાદળીઓ

[ઢાળ-ટોપી વાળાનાં ટોળાં ઉતર્યા]

રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી,
 ઊતરી કંઈ ગિરિઓને મેર રે
 અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

ગાજ્યું ગગન ગાજી મેઢની,
 ધરતીમાં શું જ્યાં દેવના ઘંટાનાદ રે
 અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

કાળા ઘોડા ને કાળા હાથીડા;
 રૂપલા રૂડી રથની આલર ઘેર રે
 અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

સાગર રથ, વાયુ જોડયા ઘોડલા,
 આલને આરે પૂર સપાટે જાય રે
 અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

ટહુકે છે મોર કોયલ લહેરતી,
 જૂરે બપૈયા પીયુપીયુ કરે શોર રે
 અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

સૂકા ઝરાંને સૂકા ઝાડવા,
 સૂકા સર, વનવેલીઓને વૃક્ષ રે
 અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

છાંટયું અમૃત ઢળી સંજીવની;

અમી ધારે વરસ્યા બારે મેઘ રે

અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

સૃષ્ટી સંજીવની ઝીલી રહી,

ખેડેરી લીલાં હરીઆળા સ્વાંચ રે

અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

પોષ્યાં અબોલ પોષ્યાં માનવી,

પૂર્યા સારી સૃષ્ટિમાંહી પ્રાણુ રે

અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

: ૧૭ :

વાદળીઓ

[ઢાળ-ટોપી વાળાનાં ટોળાં ઉતર્યા]

રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી,
 ઊતરી કંઈ ગિરિઓને મેર રે
 અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

ગાજ્યું ગગન ગાજી મેઢની,
 ધરતીમાં શુંજ્યા દેવના ઘંટાનાદ રે
 અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

કાળા ઘોડા ને કાળા હાથીડા;
 રૂપલા રૂડી રથની આલર ઘેર રે
 અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

સાગર રથ, વાયુ જોડ્યા ઘોડલા,
 આલને આરે પૂર સપાટે જાય રે
 અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

ટહુકે છે મોર કોયલ દહિરતી,
 ઝૂરે ળપૈયા પીયુપીયુ કરે શોર રે
 અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

સૂકા ઝરાને સૂકા આડવા,
 સૂકા સર, વનવેલીઓને વૃક્ષ રે
 અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

છાંટયું અમૃત ઢળી સંજવતી;

અમી ધારે વરસ્યા ખારે મેઘ રે

અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

સૂષી સંજવતી ઝીલી રહી,

ખેડેરી લીલાં હરીઆળા સ્વાંઅ રે

અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

પોષ્યાં અખોલ પોષ્યાં માતવી,

પૂર્યાં સારી સૃષ્ટિમાંહી પ્રાણુ રે

અષાઢી રાતે રમતી વાદળીઓ વેગે ઊતરી.

: ૧૮ :

કાલીન્દી-કાંઠડે

[ઢાળ-ભારી બેડાંને...]

મથુરાથી નીસરી ગોવાલણી રે રાજ,
 રાધા રંગીલી વૃજ નાર રે;
 કહાનો કાલીંદીને કાંઠડે.

મહીની મટુકી ભરી સંચરી રે રાજ,
 વૃજના મારગડે જાય રે;
 કહાનો કાલીંદીને કાંઠડે.

ઘેરી ઘટાને ઊંચા ટેકરા રે રાજ,
 ઊંડા ચમુનાજી કેરા ઘાટ રે;
 કહાનો કાલીંદીને કાંઠડે.

ગોધન ચરેને ખંસી બજે રે રાજ,
 કાનુડો કદંબ કેરી ઢાળ રે;
 કહાનો કાલીંદીને

ગોરસ હોને ગોરી દાણમાં રે રાજ,
 યમુના ઘાટ રખેવાળ રે;
 કહાનો કાલીન્દીને કાંઠડે.

માખણના ચોર કાળા કાનુડા રે રાજ,
 ઘેર ઘેર છૂપી પીતો છાશ રે;
 કાનો કાલીન્દીને કાંઠડે.

ખેંચી ગોવાલણીની ગોરમ્મી રે રાજ,
 ફેડ્યાં મહી ફેરાં માટ રે;
 કહાનો કાલીન્દીને કાંઠડે.

ગોરસ ઢળેને ગોરી નીતરે રે રાજ,
 મુખડાની લટ લીંબાય રે;
 કહાનો કાલીન્દીને કાંઠડે.

ભેળે જશોદાના લાડકા હો રાજ,
 કેવો ઘડાવું તહારો ઘાટ રે;
 કહાનો કાલીન્દીને કાંઠડે.

: ૧૮ :

કાલીન્દી-કાંઠડે

[ઢાળ-ભારી ખેડાંતે...]

મથુરાથી નીસરી ગોવાલણી રે રાજ,
 રાધા રંગીલી વૃજ નાર રે;
 કહાનો કાલીંદીને કાંઠડે.

મહીની મટુકી ભરી સંચરી રે રાજ,
 વૃજના મારગડે જાય રે;
 કહાનો કાલીંદીને કાંઠડે.

ઘેરી ઘટાને ઊંચા ટેકરા રે રાજ,
 ઊંડા યમુનાજી કેરા ઘાટ રે;
 કહાનો કાલીંદીને કાંઠડે.

ગોધન ચરેને ખંસી ખજે રે રાજ,
 કાનુડો કદંબ કેરી ડાળ રે;
 કહાનો કાલીંદીને કાંઠડે.

ગોરસ દે ને ગોવાલણી રે રાજ,
 મારગનાં મૂલ મોંઘાં થાય રે;
 કહાનો કાલીંદીને કાંઠડે.

વૃજના ગોવાળ થા મા આકળો રે રાજ,
 હું છું મોટા કેરી બાળ રે;
 કહાનો કાલીંદીને કાંઠડે.

: ૨૦ :

ગોવાલણી

[ઢાળ—શીદને રહે છે મારીં અલખેલી.]

ઢેલી થામા ગોવાલણી રાજ,
તહારે હેયે હર્ષની હેલી આજ;
ઢેલી થા મા ગોવાલણી રાજ.

હજી ઉધાના આલે ઝાળા પહે,
સજી સહસ્ર રશિમ રથે ચહે;
જિગ્યાં પ્રભાત ઝગી સમશે રાજ,
ઢેલી થા મા ગોવાલણી રાજ.

સરિતા કીલ્ કીલ્ વહને વહતી,
શીળી સમિર લહરીઓ ફરફરતી;
કીર કોકિલ કલરવ કરતાં રાજ,
ઢેલી થા મા ગોવાલણી રાજ.

ખીડી કુસુમ કળી જિંઘડે ફૂંજે,
રસ પાંખડીયે ભ્રમરો ગૂંજે;
સરસા સર કાંઠડે ફૂંજે રાજ,
ઢેલી થા મા ગોવાલણી રાજ.

ધેનુ ધણુ સીમ લણી વળતી,
ગીત બંસી વનવન ગૂંજવતી;
ગોપાળકી ગેંડી ચમકતી રાજ,
ઢેલી થા મા ગોવાલણી રાજ.

વટ વૃક્ષ ઢળે રવી લૂમ ખરે,
તુજ ગોરસ કાંજે સાદ કરે;
વેગે બહાલમને મળજે રાજ,
ઢેલી થા માગોવાલણી રાજ.

: ૧૯ :

જોગીરાજને

[રાગ—ઝીઝોટી]

વીરહની વેણ વગાડી ઓ જોગીરાજ !

મીઠી મધરાતે આ શી મોહીની લગાડી.

સ્નેહીને સૌણલે જગાડી ઓ જોગીરાજ !

મીઠી મધરાતે આ શી મોહીની લગાડી.

પુરનો પ્રવાસી ઊભો દૂર દૂરને દીવડે,

આશાની જ્યોતિ જગાડી ઓ જોગીરાજ !

મીઠી મધરાતે આ શી મોહીની લગાડી.

આથે આથે મોંઘા સન્તની મદૂલી,

પાપ પુન્યની વિભૂતી ભરેલી ઓ જોગીરાજ !

મીઠી મધરાતે આ શી મોહીની લગાડી.

ગાળે ઘનઘોર શોર ટુહુંકન્ત મોરલા,

કાળને કટારી લગાડી ઓ જોગીરાજ !

મીઠી મધરાતે આ શી મોહીની લગાડી.

જોગી તુંજ જોગ સહે જીવન વિજોગીની,

ઝૂરે મુજ હૈયાની હોડલી ઓ જોગીરાજ !

મીઠી મધરાતે આ શી મોહીની લગાડી.

મોંઘા ઓ સંત ! લેખ ભૂરફીથી લોળવી,

હૈયે પિયુ ઝંખના જગાડી ઓ જોગીરાજ !

મીઠી મધરાતે આ શી મોહીની લગાડી.

: ૨૦ :

ગોવાલણી

[હાળ-શીદને રહે છે મારી અલખેલી.]

ઢેલી થામા ગોવાલણી રાજ,
તહારે હૈયે હર્ષની હેલી આજ;
ઢેલી થા મા ગોવાલણી રાજ.

હજી ઉધાના આલે ઝોળા પડે,
સજી સહસ્ર રશ્મિ રથે ચઢે;
ઊગ્યાં પ્રભાત ઝગી સમશે રાજ,
ઢેલી થા મા ગોવાલણી રાજ.

સરિતા કીલ્ કીલ્ વહને વહતી,
શીળી સમિર લહરીઓ ફરફરતી;
કીર કોકિલ કલરવ કરતાં રાજ,
ઢેલી થા મા ગોવાલણી રાજ.

ખીડી કુસુમ કળી ઊંઘડે ફૂંજે,
રસ પાંખડીયે બ્રમરો ગૂંજે;
સરસા સર કાંઠડે ફૂંજે રાજ,
ઢેલી થા મા ગોવાલણી રાજ.

ધેનુ ધણુ સીમ લણી વળતી,
ગીત બંસી વનવન ગૂંજવતી;
ગોપાળકી ગેંડી ચમકતી રાજ,
ઢેલી થા મા ગોવાલણી રાજ.

વટ વૃક્ષ હળે રવી દૂમ ખરે,
તુજ ગોરસ કાળે સાદ કરે;
વેગે બહાલમને મળજે રાજ,
ઢેલી થા મા ગોવાલણી રાજ.

: ૨૧ :

રાસ-ખેલન

(ઢાળ-છેટો છેટો ઓ નંદના છોકરા રે.)

નલ ઘોરે નીશા પટ ખેલે છે,
વિલ્યા ખેલારનાં પ્રભાત રાસ ખેલે હો;
આલ આરે ઉષાનાથ હોલે છે.

રાત ઘોરે નિંદર પટ ખેલે છે,
સાચા સ્નેહિનાં સોણાં રાસ ખેલે હો;
સ્નેહ ઘાટે પ્રણય નાથ હોલે છે.

ઘન ઘોરે વાદળ પટ ખેલે છે,
વીજ ઝખૂકી ઝખકારે રાસ ખેલે હો;
વૃક્ષ હોળે દેવડનાથ હોલે છે.

નીર ઘોરે નિધિ પટ ખેલે છે,
જળ છોળે તરંગ રાસ ખેલે હો;
ધરા ઢાળે સરિતનાથ હોલે છે.

કાળ ઘોરે અન્ધાર પટ ખેલે છે,
દેહ દિવ્ય યની પ્રહારાસ ખેલે હો;
પ્રહા આરે પ્રહાંડનાથ હોલે છે.

: ૨૨ :

રાધીકાનાં રસસ્મરણો

[ઢાળ-ખીલી ખીલી વસંતની બહાર...]

આવો આવો અલખેલી શાણી આજ, છાની કહુ વાતલડી,
જોને ઊભો એ નંદનો કિશોર, બળવે મીઠી વાંસલડી.
પનઘટ પટે ઊભો રહી, નયનો નચાવે નેહથી,

કામણુ કર્યા જાદુગરે, પ્રેર્યા હૃદય અમ રનેહથી;
ઘેલી કીધી ગોવાળે આજ, કનૈયે મારી હાંસી કીધી રે,
ઠંગારે મહારી હાંસી કીધી રે.

છોટો છોટો યશોદા કેરા લાલ, લીંબશે મહારી ચુંદડલી;

નિરખે સાસુ કે કોડીલો ભરથાર, મેણીલુ દેશે નણું દલડી,
આવો-આવો

ચાલી દહીં દૂધ વેચવા, યમુના કિનારે ઊતરી,
ઊભો હુલારો કાન, દાણી વૃજનો બંસી ધરી;
શાને રોકો છખીલા કાન, સતાવે મને શાને અહીં રે,
ઢોળાશે અમ માખણ મહી રે;

જાઓ આપી તમ દહી ગોરસનાં દાન, એ કંસ કેરી બાલકડી,
નહિ છોડું એ ચંદ્રવદની બાળ, રોકી ઊભો તુજ વાટલડી.

આવો-આવો

સૂતી શરદ પૂર્ણિમાયે, ચાંદલો ચમકી રહ્યો,
જાગી સુણીને નાદ બંસી, ઉરમાં ભેદી રહ્યો;
બ્યાકુળ કીધી હુલારે આજ, ભૂલાવી સુધ સાન અહીં રે,
મોહનને પ્રીતે મળી રે;

જામ્યો જામ્યો સાહેલડીનો સંગ, રાસે રમીયા રાતલડી,
ઘેલુ કીધુ ત્રિલોક ગરજ્યો મેહ, ઇક્ષાને ચમકી વીજલડી.

આવો-આવો

: ૨૩ :

ઉપાનાં-આતિથ્ય

[ઢાળેં-મોરલી રે જળ જીમનાને તીરે...]

ઉપાને આગણે રાસ રચાયા,
આમંત્રણ ઉરનાં દીધાં રે;
રાસ રમવાને આવો.

આઘેરા ચોકમાં ઉપા બેસેલાં,
ગુલાબી આંગણાં ઘેર્યા રે;
રાસ રમવાને આવો.

રંતનાગરે છાબડી હીરે મઢેલી,
કનકે કિરણો વેર્યા રે;
રાસ રમવાને આવો.

પૂર્વ દિશાની બાચી અટારીયે,
ઉપાની આંખડી ઉજાડે રે;
રાસ રમવાને આવો.

આરસ શી ઉજળી, પુષ્પ સરીખડી,
વેલડી શી કુમળી સુહાવે રે;
રાસ રમવાને આવો.

કનક ચોળી ને કેશુડે રંગોળી,
ગુલાબી ચોઢણી ચોઢે રે;
રાસ રમવાને આવો.

મુખડું મલકાવતીને હૈડું લગાવતી,
આંખડી અંનેરી હસાવે રે;
રાસ રમવાને આવો.

નાની શી નાવડીમાં, ઉપા ચઢેલાં,
ગિરિના શૃંગને ડોલાવે રે;
રાસ રમવાને આવો.

નાનકડી કુંજનાં જળને ઝૂલાવતી,
ઝરણાંને જોરથી નચાવે રે;
રાસ રમવાને આવો.

ઘટામાં ઘૂંમતી પંખી જગાડતી,
કલ્લોલ મંત્ર પઢાવે રે;
રાસ રમવાને આવો.

સિન્ધુની છોળે નાવડી ઝડોળે,
વિવિધ રંગો રેલાવે રે;
રાસ રમવાને આવો.

ઉપાની ક્યાં ! ક્યાં ! વાડીયોં સુહાવે,
ક્યાં ! ક્યાં ! ઉપાનાં ઉત્રાણ રે;
રાસ રમવાને આવો.

ઉપાને ંહાલી ભૂમિ ભારતની,
અમરાપુરી સમ સોહાય રે;
રાસ રમવાને આવો.

ગૂજરાતને આંગણે વાડીઓ સૃજાવે,
 ગુર્જરી શુ ગીતકાં ગાય રે;
 રાસ રમવાને આવો.

ઉપવનને ઓટલે ઉષા ભિતરીયાં,
 આંઝરનો કીધો ઝણકાર રે;
 રાસ રમવાને આવો.

નયનો શુ મીટ ભરી અમીનાં છાંટણાં,
 ચેતન કુવારા ફેરાય રે;
 રાસ રમવાને આવો.

“વૃક્ષોને ઓઠડે, કુવાને કાંઠડે,
 ઉષાએ કીધો સાદ રે;
 રાસ રમવાને આવો.

નિદ્રાએ પોઢતી બાલીકા બગો,
 ભારતમાં આ શાં અન્ધાર રે;
 રાસ રમવાને આવો.

ઉજ્જવલ પ્રભા જેનાં ચેતન ચમકાવે,
 દિવ્ય-ભૂમિકા સોહાય રે;
 રાસ રમવાને આવો.

સ્વર્ગનો સ્નેહ છોડી ભારતને ભાળતા,
 દેવ ગાન્ધર્વ ગુણ ગાય રે;
 રાસ રમવાને આવો.

તેના સંતાન તમે નિદ્રાએ ઘોરતા,
પરતંત્રતાનાં પગરાણુ રે;
રાસ રમવાને આવો.

જાગતો ને જૂરતો ઊભો અતિથિ,
તેને કીધાં પ્રભાત રે;
રાસ રમવાને આવો.

સરિતાને કાંઠે પોકાર પાડતો,
ભારતનો ભાગ્ય વિધાત રે;
રાસ રમવાને આવો.

જાગો બાલકડાં જાગો લાડકડાં,
ભાવિ ભારતનાં નિશાન રે;
રાસ રમવાને આવો.

રાષ્ટ્રનું ગાન કરી ઉગાવો ભાણુ ફરી,
સ્વતંત્રતાને સરજાવ રે;
રાસ રમવાને આવો.

ઉધાને હૈડે હાસ ભરાયાં,
ધન્ય ધન્ય ભારત પ્રાણુ રે;
રાસ રમવાને આવો.

બાલક બાલીકાનાં વૃન્દ ઊભરાયાં,
ઉધાને ઘેરી ચોપાસ રે;
રાસ રમવાને આવો.

કોની બાલા કોણુ દેશ તમારા,
ક્યાં છે તમારા વિશ્રામ રે;
રાસ રમવાને આવો.

સૂર્ય પિતા દેશ પૂર્વ અમારા,
ગુર્જર વાડીયે વિશ્રામ રે;
રાસ રમવાને આવો.

ઉષાને સાથરે છાંટણુ છંટાયાં,
આતિથ્ય ઉરનાં અપાય રે;
રાસ રમવાને આવો.

પહેલો અતિથિ રાજ ગગન ગોખમાં,
અર્ધ્યે દીધાં સન્માન રે;
રાસ રમવાને આવો.

બીજો અતિથિ રાજ આશ્રમને ઓટલે,
અંતરના બોલડ અપાય રે;
રાસ રમવાને આવો.

ભારતના પ્રાણુ અમે ભારતને અર્પણું,
જીવન તન ધન સર્વીંગ રે;
રાસ રમવાને આવો.

ઉષા ત્યાં ઊછળી રાસ મંડાયા,
પૂર્વે ભાનુનો પ્રકાશ રે;
રાસ રમવાને આવો.

: ૨૪ :

જ્યોત્સ્નિકા

[ઢાળ-ભાભીના ભાવ મને ભીંજવે રે લોલ.]

ગગને નિહાળુ પૂરણ ચંદ્રિકા રે લોલ,
આછાં ફડાં તારલાનાં તેજ રાજ;
જ્યોત્સ્નિકાની જ્યોત ઉર ઝીલવે રે લોલ.

હીડો સંતાતો પ્રહ્લદ્વંજમાં રે લોલ,
અમકે એનાં ચારુ ભર્યા નેન રાજ;
જ્યોત્સ્નિકાની જ્યોત ઉર ઝીલવે રે લોલ.

અશ્વ પૂર પાટ હેલે ચડયો રે લોલ,
ઘેલાં કીધાં વિશ્વ-પૂર લોક રાજ;
જ્યોત્સ્નિકાની જ્યોત ઉર ઝીલવે રે લોલ.

અમૃત ઝર્યાં અવની પૂરમાં રે લોલ,
શાન્તિસુધાં વિશ્વમાં રેલાય રાજ;
જ્યોત્સ્નિકાની જ્યોત ઉર ઝીલવે રે લોલ.

રૂપે રસ્યાં મદૂલી માળીયાં રે લોલ,
મોતીયે મઢયા રસાળા ચોક રાજ;
જ્યોત્સ્નિકાની જ્યોત ઉર ઝીલવે રે લોલ.

ગુણની પરાગ ફેરે ચઢી રે લોલ,
ખીલ્યાં પેલાં બકુલ ગુલાબ રાજ;
જ્યોત્સ્નિકાની જ્યોત ઉર ઝીલવે રે લોલ.

નયને નિહાળે ધવલ કૌમુદી રે લોલ,
ઝીલે એનાં વહાલ ભર્યા વેણુ રાજ;
જ્યોત્સ્નિકાની જ્યોત ઉર ઝીલવે રે લોલ.

તન્મય તપેલી જગત તાપથી રે લોલ,
શાન્તિ મારા હાર્દમાં સમાય રાજ;
જ્યોત્સ્નિકાની જ્યોત ઉર ઝીલવે રે લોલ.

: રમ્પ :

મીઠી મુંઝવણ

[ઢાળ-લક્ષ્મરીયા કુવાને કાંઠે...]

ભાંડો જળ ઘાટ વાટ વેગળી રેરાજ,

કેમ કરી ટેકરા ચઢાય રે;

પનઘટ પટે ના જાવું એકલી રે લોલ.

સોના જળ બેડલુજળે ભર્યું રે રાજ,

રૂપલા ઇંદાણી સરી જાય રે;

પનઘટ પટે ના જાવું એકલી રે લોલ.

જોતી મૂંઝાતી જળ સીંચતી રે રાજ,

ઠંગારો કોણ છૂપી જાય રે;

પનઘટ પટે ના જાવું એકલી રે લોલ.

જળમાં ઝૂલે હો કૃષ્ણ કાનુડો રે રાજ,

યમુના નીર ઝોલા ખાય રે;

પનઘટ પટે ના જાવું એકલી રે લોલ.

ખુડે ઘડુલો મોરે ડૂબકી રે રાજ,

રાસડી પાતાળે ચંખાય રે;

પનઘટ પટે ના જાવું એકલી રે લોલ.

માથે તે હેલ ભરી સંચરે રે રાજ,

કાનુડો ઝાનુડો લપાય રે;

પનઘટ પટે ના જાવું એકલી રે લોલ.

કંકર ફેંકે ને ફૂટે બેડલુ રે રાજ,

નવરાત્ર સુંદરી ભીંજાય રે;

પનઘટ પટે ના જાવું એકલી રે લોલ.

માતા જશોદા વીર વારજો રે રાજ,

અમથી લોકાન ન સહેવાય રે;

પનઘટ પટે ના જાવું એકલી રે લોલ.

: ૨૬ :

પારણે

[ઢાળ-શેના લીધા છે મારા શ્યામ...]

પોઢા પોઢાને મારા વીર!

પારણે પોઢા પોઢાને;
માતા જૂલાવે અધિર,
પારણે પોઢા પોઢાને.

વીતી મધરાતડી તારલીયા ટમકે,
શીળા વાયે શા સમીર;
પારણે પોઢા પોઢાને.

સમુદર ખેટથી રુથડા નેડાવું,
નિદ્રા તેડાવું આ તીર;
પારણે પોઢા પોઢાને.

ઘર ઘરથી સૂતી ઘેરણ મંગાવું,
માથડે મૂકું લગીર;
પારણે પોઢા પોઢાને.

પોઢે ને વીર બાપુ અંદમા આવશે,
રમવા બોલાવશું જરી;
પારણે પોઢા પોઢાને.

માડી મૂંઝાતી ઊભી એકલી અવાસમાં,
પજવે મા લાડીલા વીર;
પારણે પોઢા પોઢાને.

: ૨૭ :

ભાવની ભૂખી

[રાગ-ઝીઝોટી]

હું તો ભાવની ભૂખી, ભાવની ભૂખી,
મને સ્વપ્નામાં સ્વાદ લેહ લાગી;
સદાની હું તો ભાવની ભૂખી, ભાવની ભૂખી.

સીધી શાક બજારેથી પાંદડાં લાવી,
કરી બેશન રગદોળી બાપી તૈયાર કરી;
તેલ નાખી વધારતાં દાજી ઊઠી,
હોયે ખાવાની તક ના સાધી;
સદાની હું તો ભાવની ભૂખી, ભાવની ભૂખી.

બાણે શીરા કંસારની કથરોટું ભરી,
પીરશી પતરાળી સામે બધી વાનીઓ ઠરી;
મોઢે કોળીયો મૂક્યોને માંબ સીધી સરી,
હુલકે ખાવાની તક ના સાધી;
સદાની હું તો ભાવની ભૂખી, ભાવની ભૂખી.

દ્રાક્ષ અંજીર અખરોટે છાબડી ભરી,
જેતાં મુખમાં રસની રસધારા ઊછળી;
જીલ લબકારે લોહીની ધારા છૂટી,
બળી ખાવાની તક ના સાધી;
સદાની હું તો ભાવની ભૂખી, ભાવની ભૂખી.

: ૨૮ :

રાસનાં સંભારણાં

[રાગ-સીંધ-કાશી]

શરદ્દીની રે વીરહ સહ્યા, ને દીધા કોલ,
 બોલ પાળશોને રાસ ક્યારે રચાય;
 શરદ્દીની રે વીત્યો વસંત ખરી ડાળ,
 આળ બૂઝાવશે ને રાસ ક્યારે રચાય.

હું શરદ્દ સુહાગણી, વીરહે તપતી તાપ;
 એ દિન રૂઢા પામવા, સખી કેમ તને સંતાપ.

શરદ્દીની રે પેલી પૂર્ણિમાની સાંજ,
 સાથ સુંદરી રે રાસ ક્યારે રચાય;
 શરદ્દીનીરે ચઢ્યો ચંદ્ર ચાઝ ચોક,
 ઢળે ચંદની રે રાસ ક્યારે રચાય.

સખી ગણ ક્યારે આવશે, કરશું ક્યારે મોઝ;
 રાસ રચી રસ રાજના, ભિગે સોહાગણ સાંજ.

શરદ્દીની રે વાગે ઝાંઝર નુપુર,
 ખાળે ધુધરી રે રાસ ક્યારે રચાય;
 શરદ્દીની રે ડોલે પ્રહ્લાને પ્રહ્લાંડ,
 ગાળે ખંજરી રે રાસ ક્યારે રચાય.

: રદ્દ :

રસના-વીરડા

[ઢાળ-ફૂલનો મોરલો હો રાજ, ...]

રસના વીરડા હો રાજ,
રસના વીરડા હો રાજ;

મારા વીરાની વાણીમાં, છલકે વીરડા હો રાજ,
રસના વારડા હો રાજ.

રસના ઘોધવા હો રાજ,
રસના ઘોધવા હો રાજ;

મારા વીરાની વાણીમાં ઊછળે ઘોધવા હો રાજ,
રસના વીરડા હો રાજ.

રસના બોલડા હો રાજ,
રસના બોલડા હો રાજ;

મારા વીરાની વાણીમાં મીઠડા બોલડા હો રાજ,
રસના વીરડા હો રાજ.

રસના ઘૂંટડા હો રાજ,
રસના ઘૂંટડા હો રાજ;

મારા વીરાની વાણીમાં ગળકે ઘૂંટડા હો રાજ,
રસના ઘૂંટડા હો રાજ.

: ૩૦ :

અનંબ તેજ

[ઢાળ-મોરલીમાં ગાય એવુ શું તે કનૈયા...]

અન્ધારી રાતે દીકુ અદીકુ અનંબ તેજ,
 તોરલીયાની ભાતે ભૂરું દીકુ અનંબ તેજ;
 નેહુ ભર્યા નયને ખાલા જોતી અનંબ તેજ.

ગંગાનં ધુમ્મટું ઘેરુ દીકુ અનંબ તેજ,
 આલની અટારી આછુ દીકુ અનંબ તેજ;
 નેહુ ભર્યા નયને ખાલા જોતી અનંબ તેજ.

આષાઢિ વાદળીમાં દીકુ અનંબ તેજ,
 વર્ષાની વિજળીમાં દીકુ અનંબ તેજ;
 નેહુ ભર્યા નયને ખાલા જોતી અનંબ તેજ.

ઉષાને ઓળે સરતુ દીકુ અનંબ તેજ,
 સન્ધ્યાને રંગે ઢળતુ દીકુ અનંબ તેજ;
 નેહુ ભર્યા નયને ખાલા જોતી અનંબ તેજ.

વિરાટને વેણે ખરતુ દીકુ અનંબ તેજ,
 સ્નેહ ભીને હૈયે ઢળતુ દીકુ અનંબ તેજ;
 નેહુ ભર્યા નયને ખાલા જોતી અનંબ તેજ.

: ૩૧ :

કનૈયાનો કલશોર

[રાગ—મીઞ્ર આશાવરી]

બનમાં બોલે મોર,
કનૈયા કાં તું મચાતે શોર.

કાલી થેલી કાં બોલી ન બોલે,
થેલા મચાતે શોર.—કનૈયા કાં તું મચાતે શોર.

ચમકતી બિજલી બાદલકે ઘેરમેં,
છાપી ઘટા ધનધોર—કનૈયા કાં તું મચાતે શોર.

દાદુર મોર બપૈયા બોલે,
હૈયે કળાયલ શોર—કનૈયા કાં તું મચાતે શોર.

અરમર અરમર મેહુલો બરશે,
ભીંજે મોરી નવરંગ કોર—કનૈયા કાં તું મચાતે શોર.

બિદ્રાળન ફૂંજમેં ગોપીકા વૃંદમેં,
નાચે નવલ કિશોર—કનૈયા કાં તું મચાતે શોર.

બનમાં બોલે મોર,
કનૈયા કાં તું મચાતે શોર.

: ૩૨ :

વડલાની છાંયડી

[હાળ-રાતુ રાતુ ગુલાબનું ફુલ...]

શીળી શીળી એ વડલાની છાંય રે,
હિન્ડોળે ખૂલતી'તી.
મારા દાદાની વાડી મહાંય રે,
હિન્ડોળે ખૂલતી'તી.
મને ચંપાની ચટકી લાગી,
હિન્ડોળે ખૂલતી'તી.
મને ચંપલીયે ચીત્ત ચળાવી,
હિન્ડોળે ખૂલતી'તી.
મને મોગરાની મોહીની લાગી,
હિન્ડોળે ખૂલતી'તી.
મને મોગરે મોહમાં ડૂબાવી,
હિન્ડોળે ખૂલતી'તી.
મને ગુલાબ શુ ગોઠડી લાગી,
હિન્ડોળે ખૂલતી'તી.
મને ગુલાબે ખૂબ ગલરાવી,
હિન્ડોળે ખૂલતી'તી.
મને કેવડાની કામના લાગી,
હિન્ડોળે ખૂલતી'તી.
મને કેવડે ખૂબ કરમાવી,
હિન્ડોળે ખૂલતી'તી.
મને વડલે વહાલ લરી ઝીલી,
હિન્ડોળે ખૂલતી'તી.
મને વડલે વહાલથી ખૂલાવી,
હિન્ડોળે ખૂલતી'તી.

: ૩૩ :

જોરડીનાં જોર

[ઢાળ-બોલે છે મોર બાલા બોલે છે.....]

જોરડીનાં જોર મારી જોરડીનાં જોર;

લૂમે ને જૂમે મારી જોરડીનાં જોર.

વાડીયે ગઈતી બધડતે ખેડાર;

લૂમે ને જૂમે મારી જોરડીનાં જોર.

દાદાજી લાવ્યા એક નાનેરો છોડવો,

ક્યારીમાં રોપ્યો ધરી હૈયે અંકોર;

લૂમે ને જૂમે મારી જોરડીનાં જોર.

કુમળો એ રોપા મારે વીરે બછેર્યો;

ખેડેનીયે હેલલરી પાણીકે અંકોર;

લૂમે ને જૂમે મારી જોરડીનાં જોર.

બિગી વસંત એના જીવનની ઉજળી,

ફાલી ફૂલીને ખીલ્યાં મંજરીને મેડાર;

લૂમે ને જૂમે મારી જોરડીનાં જોર.

જાતી જીવાની એનાં હૈયાં હુલાવતી,

ડાળીએ ડાળીએ ફળનો લચકોર;

લૂમે ને જૂમે મારી જોરડીનાં જોર.

વીતી વસંત એના હૈયેથી બિતર્યા,

લચકે લૂટ્યાં મેં એનાં લાડીલાં જોર;

લૂમે ને જૂમે મારી જોરડીનાં જોર.

: ૩૪ :

વીરાને આંગણે :

[રક્ષા ખંધન]

[હાળ-ખોલે છે મોર ખાલા ખોલે છે મોર...]

ઊભી છે ખંડેન ઊભી છે ખંડેન,
વીરાને આંગણે ઊભી છે ખંડેન.

દોડીને હુર્ષ ભરી આવી છે ઘેર,
વીરાને આંગણે ઊભી છે ખંડેન.

ઉપા ઉત્તપીને પ્રગટ્યા અન્નવાણીયાં,
મંગળ પ્રભાતવીર પોઢ્યા શુ કેમ ?
વીરાને આંગણે ઊભી છે ખંડેન.

ઘેરમાં ગૂંથાયા કંઈ વાતમાં ચૂંથાયા;
કે ભાભીના ભાવમાં ભૂલાઈ શું ખંડેન ?
વીરાને આંગણે ઊભી છે ખંડેન.

દેવીના દર્શને કે ગીતાના ગાનમાં,
ખચુના ંહાલમાં ભૂલાઈ શું ખંડેન ?
વીરાને આંગણે ઊભી છે ખંડેન ?

ંહાલપની વાતમાં કે રસીયાના રાસમાં,
રનેહીના સાથમાં ભૂલાઈ શું ખંડેન ?
વીરાને આંગણે ઊભી છે ખંડેન.

: ૩૫ :

પુનમની સાંજે

[ઢાળ-હું તો ઉભીતી આલવાને આરે...]

ભગ્યો ચંદ્ર પુનમની સાંજે, કે કોટની રાંજે,
 શ્રી રામજી રડતા'તા.
 માતા કૌશલ્યા રામને હૂલાવે, કે ગોદમાં ખૂલાવે,
 શ્રી રામજી રડતા'તા.
 બાલ ચાંદલો ભેઈ ભેઈ હાસે, કે મુખડુ ભિજશે,
 શ્રી રામજી રડતા'તા.
 આવુ રૂપલા રમકડુ આણે, કોડીલો કુંવર માંગે,
 શ્રી રામજી રડતા'તા.
 બાલ નાનકડા હાથથી ઝીલે, કરપોચણી શા ખીલે,
 શ્રી રામજી રડતા'તા.
 માતા માટીના મોરલા આપે, ન બાલ જરી હાસે,
 શ્રી રામજી રડતા'તા.
 જે વિશ્વનો વિહારી બની, નાચે કે ચંદ્રમાશુ રાચે,
 શ્રી રામજી રડતા'તા.
 વહે આંસુડે જલ ખૂંદ ધારા, કે મોતીડાંની માળા,
 શ્રી રામજી રડતા'તા.
 રાજ રાજવી કે મહેલમાં આવે, સૌ બાલને મનાવે,
 શ્રી રામજી રડતા'તા.
 દેવે ડહાપણનાં દાન દઈ દીધાં, કે માનવી કીધાં,
 શ્રી રામજી રડતા'તા.
 ધરી આરસી કે ચંદ્ર ઊંઘ ઝીલે, શ્રી રામચંદ્ર રીઝે,
 શ્રી રામજી રડતા'તા.

: ૩૬ :

અમર પંથે

[ઢાળ-સેવાના સંત થઈ રહીયે....]

આશા અનન્ત પેલી પારે,
સાહેલડી ! જાવું અમર પંથ આરે.

કોટિ કિરણોની માળા ગૂંથી'તી,
કંઠે આરોપવા તહારે;
સાહેલડી ! જાવું અમર પંથ આરે.

ભરતીશી માનવ મેદની ભેદીને,
આવી ઊભી તુજ દારે;
સાહેલડી ! જાવું અમર પંથ આરે.

પલ પલ વીતે પ્રભુ તહારે મંદિરીએ,
પ્રગટ થશે નાથ ક્યારે;
સાહેલડી ! જાવું અમર પંથ આરે.

ઉરનાં અંધાર મારે અંતરે ઊલેચતી,
આશાના દિપ દૂર ધારે;
સાહેલડી ! જાવું અમર પંથ આરે.

આલની અંટારીયે કોટી અબૂકલા,
ઉરમાં પ્રગટાવ તેજ ધારે;
સાહેલડી ! જાવું અમર પંથ આરે.

: ૩૭ :

ઇશ્વરિ

[ઢાળ-રૂપાળી રાત...]

જેલે જેલે હો દિવ્ય દેશમાં કે સુંદરી,
 જેલે રસીલા રાસ અલખેલડી !
 ગરબે ધૂમે હો માત અંગિકા ઇશ્વરિ.

ધૂમે ધૂમે હો ગિરિમાળમાં કે સુંદરી,
 અણકે અંઝર અણકાર અલખેલડી !
 ગરબે ધૂમે હો માત અંગિકા ઇશ્વરિ.

ઝીલે ઝીલે રમ્ય રાસ રસીક સુંદરી,
 ભૂલે ચક્ષ દેવ સૌ ભાન અલખેલડી !
 ગરબે ધૂમે હો માત અંગિકા ઇશ્વરિ.

સોહ સોહ સ્વર્ગ લોકની કે સુંદરી,
 રૂપે પુનમનો આંદ અલખેલડી !
 ગરબે ધૂમે હો માત અંગિકા ઇશ્વરિ.

જેલે જેલો હો યુદ્ધ ઘાટે કે સુંદરી,
 અરિ દળ કરતી સંહાર અલખેલડી !
 ગરબે ધૂમે હો માત અંગિકા ઇશ્વરિ.

ઢાળે ઢાળે હો ઉરસ્નેહલ કે સુંદરી,
 ભક્તને ભાવથી ભીંજવે અલખેલડી !
 ગરબે ધૂમે હો માત અંગિકા ઇશ્વરિ.

: ૩૮ :

તાપણી

[રાગ-ભીમપલાસ]

પોષ મહીનાની કડકડતી ટાઢથી;
ગામના લોકો જાગીઆજી.

શેરીયે શેરીયે લેગા મળીને;
કીધીએ કીધી તાપણીજી.

જીવો પટેલ લાવ્યા કલ્લો તણખલાં;
જમના કાકી ઊઠેરજી.

સંતોક માસી સાંઢીઓ લાવીયાં;
કીધી ભડકે ભડકાજી.

ગોળ કુંડાળુ એઠાં મળીને;
ભડકા ગગને ચઢતાજી.

ધૂમ ધૂમાડો ગોટે ઊડાડતાં;
આકાશે ચઢતાં વાદળાંજી.

નારણ કાકાએ નથુ જગાડીઓ;
શેરીયે કીધી તાપણીજી.

જમના ફેાઈએ ભેવી જગાડી;
ફળીએ તાપવા તાપણીભ.

બાબુ ને બુચી દોડતાં આવ્યાં;
થર થર કાયા ધ્રુજતીભ.

નાનાં મોટાંની ગોઠે લપાતાં;
કડ કડ ટાઢથી બચતાભ.

હાથ પગ શેકતાં મોઢે અડકાડતાં;
કો જન હૈયાં ધખાવતાભ.

સૂર્ય બાપભ તડકા ઊઘાડતા;
ત્યાં લગી તાપણે તાપતાભ.

નાનાં મોટાંને ઘેલાં બનાવે;
એવી અમારી તાપણીભ.

શીયાળાની ટાઢથી બચવા;
સૌ જન તાપજે તાપણીભ.

: ૩૬ :

ફૂલડાં

[ઢાળ-માલણ ગૂંથી લાવ ગુણીયલ ગજરો]

માલણ વીણી લાવ રસભર ફૂલડાં,
તહેરાં ફૂલડાંના આપીશ મૂલડાં;
માલણ વીણી લાવ રસભર ફૂલડાં.

વીણી લાવ ગુલાબનું ફૂલ,
તહેનાં આપીશ મોંઘેરાં મૂલ;
ધીરી જો જરી થાયે ન ભૂલ;
માલણ વીણી લાવ રસભર ફૂલડાં.

ગૂંથી લાવ ચંપા કેરી કળીઓ,
વીણી વીણી ને ગજરો ભરીયો;
રોપી વેંણીમાં રૂપલા સળીઓ;
માલણ વીણી લાવ રસભર ફૂલડાં.

મીઠી ! વાળજે વીણવા જોઈ;
ખટ મોગરો જૂઈ જાઈ,
ચંપો ચંબેલી ભૂલે મા કોઈ;
માલણ વીણી લાવ રસભર ફૂલડાં.

જો ! ના ગૂંથતી માળા અધુરી,
પ્રભુ મંદિર જાણું મધુરી;
નાથ પુરશે આશા અધુરી;
માલણ વીણી લાવ રસભર ફૂલડાં.

: ૪૦ :

વિદાય

[ઢાળ-પાવા તે ગદથી...]

આજે રંગે રમીયાં રાસ, રસતાળી પાડી,
માગીશું સ્નેહ વિદાય, ઓ ખેંચેની શાણી.

ભાવ ભીના લેગાં મળ્યાં, તાળી પાડી,
કંઈ માંડી ઉરની વાત, ઓ ખેંચેની શાણી.

દંડીકાના રાસ લઈ, રમતી શાણી,
ખણુણુ ખંજરીઓનો ઘોર, રસતાળી પાડી.

નમતી નાણુકે કોર, રસતાળી પાડી,
ઝાંઝરનો ઠોકે ઝોક, ઓ ખેંચેની શાણી.

ગાગર લઈ 'પનિહારી' થઈ, પનઘટ જાતી,
તેવી ગરબે ઘૂમતી ખેંચે, રસતાળી પાડી.

નવલી નારી ઓ નચની, ગરબે ગાત્રી,
ઓઢી અંબર ઉર કોડ, ચકાવે ફરતી.

રૂડી શરદ પુનમની રાત, રસતાળી પાડી,
ખેલ્યાં રાસે સારી રાત, ઓ ખેંચેની શાણી.

શાણું કો સંભારજો, કો દિ. ખેંચેની,
આવીશું કો મંગલદીન, જમવા રસતાળી.

ਸਾਮਾਜਿਕ ਗੀਤ

: ૧ :

કુમારિકાને

[હાળ-માત કહે વાત ભલી ભાત...]

પ્રેમના વિકટ પંથ વેગળા કુમારીકા,
શુદ્ધ ઘાટ સ્નેહના નિહાળને હો શાણી;
પ્રેમને પીછાણુને.

પ્રથમ દ્રષ્ટિ પ્રેમ ગણી, લગ્ન થંથી જોડતાં,
આજના યુવાન ! એવી વેદછાઓ જોડતાં;
રૂપ છટા યૌવને મા ફસાતી ઓ શાણી,
પ્રેમને પીછાણુને.

સભ્યતાના ડોળ ધારી, મંઝાકમાં કંઈ મહાલતા,
કલળને સોસાયટીમાં સભ્ય બની આવતા;
સ્નેહ લગ્ન કહીને ફસાવતા ઓ શાણી,
પ્રેમને પીછાણુને.

સ્વાર્થના સગા કંઈ, યૌવન ઉન્માદના,
કંઈક ભૂખ્યા દોલત કંઈક ક્ષણિક વિલાસના;
સૌન્દર્ય પિપાસુઓથી ચેતને ઓ શાણી,
પ્રેમને પીછાણુને.

સુસુ સુગુણ મંજરી સ્નેહ શુદ્ધ એકતા,
ઉર એક આત્મ એક હૃદય એક ભાળતા;
જીવન સંગાથી કરી સ્થાપને ઓ શાણી,
પ્રેમને પીછાણુને.

: ૨ :

કહીએ શું જહેન !

[ઢાળ-ખોલે છે મોર બાલા...]

કહીએ શું જહેન,

હીલ દઈએ શું જહેન;

એવાં સ્નેહ શુન્ય માનવીને કહીએ શું જહેન ?

સુખડે મીઠાશ ઉરે વિષનાં જળ ઘોઘવાં,

ખાલડે ખાલડે હલ હલતાં ઝહર;

એવાં પાખંડી માનવીને કહીએ શું જહેન ?

કહીએ૦

આંસુડે અમી ઊઠે અંતર કણ વેરની,

નયણે ચમકાર ખરે અગ્નિ વર્ષાણ;

એવાં દ્રેષીલાં માનવીને કહીએ શું જહેન ?

કહીએ૦

રૂપાળી કાય કાઘ દીલનો ભૂસાય ના,

ભલકે ભોળવે ધરી કાળની કટાર;

એવાં કંખીલાં માનવીને કહીએ શું જહેન ?

કહીએ૦

મીઠું મરમાણુ વદી જાળને ખીછાવતા;

ચેતીને ચાલજે એવા કાળથી લગીર;

એવા પાપાત્મા માનવીથી રહીયે દીલ દૂર.

કહીએ૦

સંસાર-વાડી.

[ઢાળ-ચંદ્રિયે અમૃત મોકલ્યાં હો જહેન...]

રોખ્યા સંસારના માંડવા હો જહેન,
સીંચી સૌભાગ્યની હેલ, વેલ પાંગરી હો જહેન;
શીળી સંસારની છાંયડી હો જહેન.

ફાલી ફૂલીને શીળે ભરી હો જહેન,
સહોચાર ફૂલ ફળ મીઠ, રસથી ફળા હો જહેન;
શીળી સંસારની છાંયડી હો જહેન.

ક્યારીયે ફેરે કુવારા સ્નેહના હો જહેન,
ભાવભીના બોલડા ઢાળાય, ઝમે ફૂલડાં હો જહેન;
શીળી સંસારની છાંયડી હો જહેન.

ઘેરી ગંભીર ઘટા સાસુજી હો જહેન,
સસરાજી વડલાની છાંય, શીળે ઘૂમતી હો જહેન;
શીળી સંસારની છાંયડી હો જહેન.

દેરાણી ચંપા કળી સમી હો જહેન,
દેરીહો ચંપેલીયા છોડ, જોડ ના જડે હો જહેન;
શીળી સંસારની છાંયડી હો જહેન.

મધમધતો છોડ જીવન બાગમાં હો જહેન,
ગોરા ગુલાબ સમા કંથ, કોડે પૂરતા હો જહેન;
શીળી સંસારની છાંયડી હો જહેન.

: ૪ :

અણખેડયો આત્મા

[ઢાળ-રૂપલા રાતડલીમાં...]

અલી અન્ધારી રજનીમાં નયન તુજ ખોલવા શાને !
 ઉરે ઉર તોળવાં શાને !
 હૈયા સૂની સૂકી ફૂળે જળશાં ઢાળવા શાને,
 છલોછલ ઓળવાં શાને !

નિર્જન વનવગડે વસી અલી કોયલ કરતી સાદ,
 વૃક્ષ વીનાની વાડીયે અલી અમથા તુજ ઉરનાદ.
 એવી એકલડી અવનિમાં તુજ ટુટુકારવાં શાને !
 હૃદય રણુકારવાં શાને !

ગાળે મેઘ ના વીજળી, ચમકે ના પલવાર,
 ઝરમર ધીરા મેહુલા, વરસે ના તલભાર.
 એવી જળ ભરી જાતી વાદળી જળ એ ઢાળવાં શાને !
 સલિલ ત્યાં છોળવાં શાને !

વાણુફાલી વણુ મોરતી, કોટીક માનવજાત,
 જાગે ના જડતા થકી, યુગવાતે દિનરાત.
 એવા અણખેડયા 'આતમ'નાં ઉર ઉઘાડવાં શાને !
 હૃદય રસાળવાં શાને !

: ૫ :

આત્માના ઉત્સ

[ઢાળ-મારા સુના મંદિરીયા માંય...]

ગૂંથો ગૂંથો કોટી કિરણોની માળ,
ગૂંથાય મહારાં હૈયાં સખી;
શમ્યા શમ્યા મુજ ઉરના અન્ધાર,
ઉત્સ મહારે હૈયે સખી.

ગૂંથો૦

ઊંચી દિવાલ ગેહ ગેખી અન્ધારની,
ઘેરા લાનુના પ્રકાશ રે.
ઊંડો ઊંડો કો અચળ તારલા અખૂંકતો,
દેહનો યે ગેખી દ્વાર;
અખૂંકે એવાં હૈયાં સખી.

ગૂંથો૦

વનની અમરાઈઓ ઘેરી ગુહાશી,
સીધો સૂઝેના માર્ગ રે.
આત્માએ ઓળખી વિશ્વ ભૂલામણી,
અણુસારે દિવ્ય દેહ દ્વાર;
ઊઘાડે મહારાં હૈયાં સખી.

ગૂંથો૦

ઊંડા અગાંધ ઘેર સાગર નિઃસીમમાં,
ગાળે અઘોર નીલ વારી રે.
આશાની નાવ વધે ચેતન દીવડે,
આત્માના શોધે ઓવાર;
ઉત્સ મહારાં હૈયાં સખી.

ગૂંથો૦

: ૬ :

ગોફ-ગૂંથણ

[ઢળિ-રૂપાળી રાત]

ગૂંથ્યો મેં ગોફ એક તાર મહી ભૂલી,
 ભૂલ્યું ભૂલાય એમ કેમ અલખેલડી;
 ગૂંથ્યો મેં ગોફ એક તાર મહી ભૂલી.

સમ રંગી દોર બાંધી ગોફને ગૂંથાવવા,
 ભૂલી હું દોર એમ કેમ અલખેલડી;
 ગૂંથ્યો મેં ગોફ એક તાર મહી ભૂલી.

ગૂંથે ગૌરાંગ સુંદરી, રંગીત ગૂંથણ દોર;
 વસ્ત્રો ઘેરંગી સજી, ફરતી ચક્રે ગોળ.
 તાળી દઈ હસ્ત શાણી ફરતી ઘેરાવમાં,
 ભૂલી રસ થોફ એમ કેમ અલખેલડી;
 ગૂંથ્યો મેં ગોફ એક તાર માંહી ભૂલી.

જીવન તાર એવા બધા, ગૂંથ્યા ઉર ઉર દેશ;
 જો તૂટ્યા જીવન મહી, ન સંધાશે કે લેશ.
 તૂટ્યા એ તાર જીવન સંધતી આશાભરી,
 સાંધ્યા સંધાય ના એક અલખેલડી;
 ગૂંથ્યો મેં ગોફ એક તાર મહી ભૂલી.

: ૭ :

સંસારનોકા.

[ઢાળ-ધેલી ધેલી અકેલી ફૂલબાળા]

કોઈ શાણો સુકાની કોઈ શાણો,
ખંચાવો મધ દરીએ ડૂબે હો;
મારી નોકા જીવન.

ઊભી હું સંસાર સાગરે અકેલી,
કોઈ સાચો સુકાની કોઈ સાચો;
ખંચાવો મધ દરીએ ડૂબે હો;
મારી નોકા જીવન.

ચોટીશનાં વાયુ વહે, સાગર ઝોલા ખાય;
પૂર પ્રચંડ વેગે ચઢ્યાં, નાવ હીલોળે નહાય.
દરિયા ઝળોળે મહારી નાની શી નાવડી,
કોઈ આવો સુકાની સ્નેહી આવો;
ખંચાવો મધ દરીએ ડૂબે હો;
મારી નોકા જીવન.

કાજળ કાળા જળલચી, ખડક અડગ વીકાળ;
જળચળ જડખા ફાડતાં, મૃત્યુના મહા કાળ.
ઝડપે એ ઝૂંડ મહારી માંધી શી નાવડી,
કોઈ આવો સુકાની જીવન આવો;
ખંચાવો મધ દરીએ ડૂબે હો;
મારી નોકા જીવન.

: ૮ :

સૌંદર્ય-શણુગાર

[ઢાળ-લે લે મોતી વેરાયલ ચોકમાં.]

લે લે સૌંદર્ય વેરાય, સૃષ્ટિના બાગમાં;

લે લે ઝરણાં ઝરાય, સૃષ્ટિ સોહાગમાં.

વેર્યા વેરાય ઝાડ પાનને ખેડમાં,

સરિતા સાગરમાં છલકાય;

લે લે સૌંદર્ય વેરાય, સૃષ્ટિ સોહાગમાં.

ઢોળ્યાં ઢોળાય શશી સૂર્યને તારલે,

ઉષા સન્ધ્યાયે મલકાય.

લે લે સૌંદર્ય વેરાય, સૃષ્ટિ સોહાગમાં.

આછાં અધુરાં કંઈ સુન્દરીના નેણલે,

વીરહીને હૈયે છલકાય;

લે લે સૌંદર્ય વેરાય, સૃષ્ટિના બાગમાં.

દીધાં જે દેવ તેને નયણેથી ન્યાળજે,

સૌંદર્ય આભુષણ શણુગાર;

લે લે સૌંદર્ય વેરાય, સૃષ્ટિના બાગમાં.

: ૬ :

તલસતાં હૈયાં

[ઢાળ-છેટા છેટા હો નંદજીના છોકરાં...]

મીટ માંડી અધુકડી આંખડી રે,
સ્નેહ તરસ્યાં લોચન ન સમાય રાજ બાલ;
ઘેલાં હૈડાં તલપે ત્યાં ઘડી આવળે રાજ....મીટ૦

પલપલ પલકે પાંપણી, નયણે નીતરે નેહ,
લીંજે નવરંગ ચુંદડી, હૈયે વર્ષ્યા મેહ.

રોતાં રજની રતાશ ભરી આંખડી રે,
વિરહ વધ્યા લલાટે લખાય રાજ બાલ;
ઘેલાં હૈડાં તલપે ત્યાં ઘડી આવળે રાજ....મીટ૦

રાત જૂરે રસીયાં જૂરે, જૂરે સુભાગી કોક
વીરહી જન વસમાં જૂરે, બહાલપને વિનેગ.

ઉર ઘડકે ઘેરાતી ઘેરી આંખડી રે,
હીલ કંખ્યાં કાળજડાં કોરાય રાજ બાલ;
ઘેલાં હૈડાં તલપે ત્યાં ઘડી આવળે રાજ....મીટ૦

નલ ઢોળે રસ અંજલી, ચંદા મુખ મલકાય,
બહાલાંના વસવાટમાં, અધર સુધા છલકાય.

નવલ સાળુકે લહોરાતી ભીની આંખડી રે,
નવેલાં રસીયાં રમે ન્યાં સ્નેહ ઘાટ રાજ બાલ;
ઘેલાં હૈડાં તલપે ત્યાં ઘડી આવળે રાજ....મીટ૦

: ૧૦ :

સ્ત્રી સન્માન

[રાગ-પીલુ]

નારી સન્માન રૂઢું સ્થાપશે,
ત્યારે ભારત ઉજમાળું કંઈકે ભાળશે;
સહકારે સન્નારી હૃદય જીતશે,
ત્યારે સૃષ્ટિને સ્વર્ગ શમ શોભાવશે.

કહેતા પુરુષો ગૃહકાર્યની દાસીઓ તમે,
સ્વાર્થ સત્તા અધિકારથી દબાવતા તમે.
કેમ સાંખે આર્ય અખળા અધિકારને હવે.
સ્નેહ સ્થાપવા પ્રેમથી રીઝાવશે,
ત્યારે ભારત ઉજમાળું કંઈકે ભાળશે.

હૃદય શૂન્યને રીઝાવનારી દેવીઓ અમે,
રામ કૃષ્ણના પારણાં હીંચોળ્યા અમે;
રાષ્ટ્ર નેતાને પ્રેરણાઓ પાતાં અમે.
ઉચ્ચ આદર્શ ભાવથી નિહાળશે,
ત્યારે ભારત ઉજમાળું કંઈકે ભાળશે.

જ્ઞાન શૂન્યને વિદ્યા દઈ વિકસાવજો તમે,
ગૃહ કાર્ય દક્ષતાથી ચલાવશું અમે;
સ્વર્ગીય જોડલાં શાં સૃષ્ટિને શોભાવશું અમે.
સંખ સ્નેહનું સામ્રાજ્ય સ્થાપશે,
ત્યારે ભારત ઉજમાળું કંઈકે ભાળશે.

ફૂલડાં-ચૂંટે

[ઢાળ-રાજ ! કોઈ કુસુમ લ્યો...]

રસ બાલ કોઈ ફૂલડાં ચૂંટે, ફૂલડાં ચૂંટે,
ખેલા ખેરોડમાં ઊઠી,
રસ બાલ કોઈ ફૂલડાં ચૂંટે, ફૂલડાં ચૂંટે.

મીઠાં સુગંધી રસ ગંધીએ,
બાગતણાં ફૂલડાં ચૂંટે, ફૂલડાં ચૂંટે.
આંચો એ બાળ છોડી માનવ મંદિરીએ,
દીઠી ફૂલ ક્યારી રસડાળીએ;
બાગતણાં ફૂલડાં ચૂંટે, ફૂલડાં ચૂંટે.

બાલ બ્રહ્મચારી લટ વિખરી સુંવાળી,
વિશાળ લાલ લવ્ય દેહીએ;
બાગતણાં ફૂલડાં ચૂંટે, ફૂલડાં ચૂંટે.

સંધ્યાના રંગ સમી સુરખી શ્શી ગાલમાં,
હસ્તી કળીઓ શાં હોષ્ટ-રાતાંએ;
બાગતણાં ફૂલડાં ચૂંટે, ફૂલડાં ચૂંટે.

ગૌર ગુલાબ શું મુખડું મલકાવતો,
દાડમ કળીઓ શા દંત દીપેએ;
બાગતણાં ફૂલડાં ચૂંટે, ફૂલડાં ચૂંટે.

: ૧૨ :

ફૂલવાડી

[ઢાળ-ઘેલી ઘેલી અકેલી...]

મહોરી મહોરી વસંતે ફૂલવાડી હો જીવન ક્યારી,
ચૂંટી જશે ના લોલ.

પેલી પેલી અકેલી વનવેલી હો જીવન વેલી,
ભૂલી જશે ના લોલ.

ઢાળે લોચન મોરલો, પીંછ કલા કરા નૃત્ય;
ઢેલડ ઝીલે રાત દિન, લહોતાં રસ અમૃત.
એવી એવી મયુરી સ્નેહ ઢાળે, ઢેલડ નાથ ડોલે,
ભૂલી જશે ના લોલ.
મહોરી૦

વસંત નવપુર ખીલતી, સજતી સ્વાંગ અનુપ;
ફૂંજની ફૂંજે વેલીયો, ધરતી અવનવાં રૂપ.
પેલી પેલી બહુલ ફૂલ ક્યારી, હો જીવન હરીયાળી,
ભૂલી જશે ના લોલ.
મહોરી૦

કોયલ ફૂંજે વાડીયે, મીઠા સૂર રસાળ;
વસંતની હૃદયેશ્વરી, ગાતી જીવન સાર.
ગૂંજે ગૂંજે ગળતવે વનવેલી હો કોયલડી ઘેલી,
ભૂલી જશે ના લોલ.
મહોરી૦

: ૧૩ :

સાચી-સેવા

[રાગ—ઝીઝોટી]

સાચી સેવા જીવનની રે, ગરીબોને યાદ કરો;
જેવી અન્ય ના સેવા રે, દીન કેરાં દર્દ હરો.

[સાળી]

દીધા ને દેતા ઘણું, ભૂખ્યાની ભાગે ન ભૂખ;
ભરતામાં ભરાણુ ભરો, દીન પામતા દુઃખ.
કોટી અન્ન વીનાના રે, ક્ષુધાતીને શાન્ત કરો;
ખેડે પટકુળ ના પૂરું રે, ઊઘાડાને વસ્ત્ર ધરો.

સાચી સેવા૦

[સાળી]

કો દિ મોટા મહીપતી, કો દિ ભીક્ષુક દીન;
કો દિ મહેલ મહેલાતમાં, કો દિ વસ્ત્ર વીહીન.
માગે ભીખ ન કો દિ રે, તેવા જન યાદ કરો;
કૂલ નહિ કૂલ પાંખડી રે, નમીને ભેટ ધરો.

સાચી સેવા૦

[સાળી]

સાચો ધર્મ સેવા મહી, સેવા અનુપમ છોડ;
સાચી સેવા દીનની, પર ઉપકારે જોડ.
અન્ય વૃત્ત ઉપાસના રે, ગરીબોના દર્દ હરો;
સાચી નીતિ તહેમાં રે, મુક્તિનો માર્ગ ખરો.

સાચી સેવા૦

: ૧૪ :

અંતર-ઠેણ

[ઢાળ-સરોવર પાણીડાં...]

જલનાં પ્રલય પૂર થંભે સાહેલડી !

અંતરનાં ઠેણ કેમ રોક્યાં રહે;

તારાનાં તેજ સહેજ ટમકે સાહેલડી !

નયનોનાં નૂર કેમ રોક્યાં રહે.—જલનાં૦

જવાળા જગને ડારતી, પાવક પ્રજળે પાસ,

ભડભડ ભડકે વિશ્વનો, આસ કરી દર્ધ હાસ;

એવી અગ્નિની જવાલ પલ થંભે સાહેલડી !

અંતર આગ કેમ રોકી રહે.—જલનાં૦

ઘન ગાળે ગોરંભતો, વીજ કરે ચમકાર,

કાળ કરાળ શી વાદળી, વરશે જલજલ ધાર;

એવા ઘોર્યા પ્રલય મેઘ થંભે સાહેલડી !

અંતરના ઓઘ કેમ રોક્યા રહે.—જલનાં૦

શરદ કળા સોળે તપે, કુમુદી ઉર હરખાય,

ઇંદુ ચમકે આલમાં, અમી ધારે રેલાય;

એવાં અંદાનાં તેજ પલ થંભે સાહેલડી !

અંતર ઉત્તસ કેમ રોક્યા રહે.—જલનાં૦

: ૧૫ :

જીવન-રથ

[ઢાળ-સરોવર પાણીડાં...]

જીવન રથ સુજ હાંકો ઓ નાથજી !
સંસાર ચક્ર ચલાવવા દો;
જોડી નરનારની અજોડ ધુંસરી,
સંસાર ક્ષેત્રે ખેડાવા દો.—જીવન રથ૦

સૃષ્ટિની જીવંત રંગભૂમિમાં નાથજી !
નૂતન નાટ્ય ભજવવા દો;
પડદા ખેરંગી અજબ નવલાં નિહાળતાં,
જીવન જીજ્ઞવાં ઘડાવા દો.—જીવન રથ૦

સુખ દુઃખ છાંયડી આવે ઘડીકમાં,
ધૂપ છાંય લહાણો લેવાવા દો;
સુખમાં આરામ પણ મીઠી વીતાવતાં,
દુઃખે જગન્નાથ ગુણ ગાવા દો.—જીવન રથ૦

વૈભવ વિલાસનાં મોહ થયો ગુંથાવતા,
માયા રંગે ન રંગાવા દો;
દોરી જીવન રથ તાણો ઓ નાથજી !
સીધે મારગડે જાવા દો.—જીવન રથ.

: ૧૬ :

દેહ દીધાં ન દીલ !

[ઢાળ-રૂપાળી રાત...]

દેહ દીધાં ન દીલ રાજ તહારી માયા,
 તહારી માયા સ્નેહ સુની છાયા;
 દેહ દીધાં ન દીલ રાજ ! તહારી માયા૦
 વાટ જોઈ વીરહે વીતી મધ રાતડી,
 સ્નેહ વારીથી ન ભીંજાઈ કાયા;
 દેહ દીધાં ન દીલ રાજ ! તહારી માયા૦
 રોઈ રોઈ રજની છવાઈ રાતી આંખડી,
 એક મટકુ માંડી ન નયનો ઠંચો;
 દેહ દીધાં ન દીલ રાજ ! તહારી માયા૦
 ખડતા અબોલ બોલ ઝીલતી આશાભરી,
 ઉરના રસ બોલની રસ તરૂંથી બાલા;
 દેહ દીધાં ન દીલ રાજ ! તહારી માયા૦
 દીપકની રોશની ના તેજમાં તણાતી,
 દીલમાં દયા ન ઉર જવલતી જવાલા;
 દેહ દીધાં ન દીલ રાજ ! તહારી માયા૦
 આંસુ અભિષેક સારે જીવન વિયોગિનિ,
 મૃત્યુ સંગે ન સંધાતી છાયા;
 દેહ દીધાં ન દીલ રાજ ! તહારી માયા૦

: ૧૭ :

અધિક માનસ

[રાગ-સિંધ કાશી]

જીવન ઝૂલે આનંદ કૂંજમાં,
આતમ ઝૂલે માનસ કૂંજમાં.

તાપે તપે તરૂ છાંયે છાંયડી,
લતા લચી લચી જાય રે;

પરહીત કાળે પ્રાણ સમર્પે,
માનસ અધિક લેખાય.—જીવન ઝૂલે

કાઠવ ખૂંચે નિર નિર્મળાં રેલતી,
સરીતા સરી સરી જાય રે;
તરસ્યાને પાણી પાતી ઉલસાતી;
માનસ અધિક લેખાય.—જીવન ઝૂલે

માનવ ઝૂટે ફૂર કળીઓ પંમરાટતી,
પુષ્પ ખરી ખરી જાય રે;
સુગંધ ગંધ અખીલ વિશ્વને અર્પતાં,
માનસ અધિક લેખાય.—જીવન ઝૂલે

વૈભવ વિલાસે મૂઠ માનવ મહાલતાં,
અંતર હસી હસી જાય રે;
સ્વાર્થીધિ પાપ પથે પ્રવાસતા,
માનસ લગીર લેખાય.—જીવન ઝૂલે

: ૧૮ :

અક્ષયારી

[રાગ-ભીમપલાસ]

ખાળાઓ : — અક્ષયારી રે લેખ શાના ધર્યા ?

અક્ષયારી : — દુઃખિઆરા રે લેખે લગવાં ધર્યા.

ખાળા : — ખાળા ભોળા તમે બાલ અક્ષયારી,
કાલા ઘેલા હજી ખાળા;
આવો તે વેશ કેમ લીધો અક્ષયારી,
માયા લાગી દુઃખકારી.

અક્ષયારી રે લેખ શાના ધર્યા ?

અક્ષયારી : — ૧

દુઃખિઆરા રે લેખે લગવા ધર્યા,

કેલૈયા કુંવર સમો હું ખેલતો સ્વચ્છંદમાં,
પરવા ન ધરતો માતની કે તાતની કુચ્છંદમાં;
વીતી જીવાની તોરમાં હું પાપને પંથે પડ્યો;
વિષ વાસનાના કુપમાં સુજ આત્મ પાપી સાંપડ્યો.
પાપાચારી રે પાપે લગવાં ધર્યા,

ખાળાઓ : —

અક્ષયારી રે લેખ શાના ધર્યા ?

લબ્ધ આ લલાટે તેજ ચમકે અક્ષયારી,
વિદ્યા વિલાસના ઉછાળા;

આલપણમાં કૌપીન કમંડળ શાં ધારતા,
દંડી સંન્યાસી શાં ચાળા.

પ્રશ્નચારી રે લેખ શાના ધર્યા ?

પ્રશ્નચારી : — ૨

દુઃખિઆરા રે લેખે લગવા ધર્યા,

શુરુ ગૃહે લણવા જતાં નીચ સંગતીમાં જઈ લજ્યો,
લક્ષ્મી લૂંટાવી લહેરથી ને શેર સદે સાંપડ્યો;
લિશ્તુક બની લગવાં ધર્યા કૌપીન ધર્યો આકારમાં,
કમંડલુયે રંકત ચૂસ્યાં, દંડથી ખખ્ખર લર્યા.
કૂરચારી રે કર્મે લગવાં ધર્યા ?

ખાળાઓ : —

પ્રશ્નચારી રે લેખ શાના ધર્યા ?

યુગ યુગ શા યોગીરાજ જટા વધારી,
લાલે લભૂતી લગાવી;
ચક્રચક્રતો ચીપીયો, ખેરખડા ચૂલતા,
હરિ નામ ધૂન મચાવી.

પ્રશ્નચારી રે લેખ શાના ધર્યા ?

પ્રશ્નચારી : — ૩

દુઃખિઆરા રે દુઃખે લગવાં ધર્યા,

છટકેલ થઈ ભટક્યો અભાગી દુર્દશા માહરી થઈ,
લહાવો મળ્યો ના લગ્નનો મુજ જીવંતી એજે ગઈ;

આ વિશ્વને ઠગવા અમે છૂણી ધખાવી દામની,
ને પેટ પાપી પોષવા માળા ધરી હરિ નામની.

વેશધારી રે વેશે ભગવાં ધર્યા,

આળાઓ : —

અક્ષયારી રે લેખ શાના ધર્યા ?

જળહળતી જ્યોત ચારુ ચંદ્ર શી ભાલમાં,
કંચન કાયા શા ચમકારા;
રાજયોગી શાં દિવ્ય ચક્ર ધર્યા હસ્તમાં,
દેવાંશી દિવ્ય હો રૂપાળા;

અક્ષયારી રે લેખ શાના ધર્યા ?

અક્ષયારી : — ૪

હુઃખિયારા રે લેખે ભગવા ધર્યા.

રાજનો શિરતાજ હું ધન, વૈભવોમાં ખેલતો,
સત્તા અને મહત્તા થકી, મમ જીવંદગાની વેડતો;
ભવ પૂર્વના સત્કર્મથી, મુજ આત્મમાં પડવો પડ્યો,
આ મહેલ મહેલાતો તજ સન્યસ્ત લઈ વન સંચર્યો.

પૂણ્યશાળી રે પૂણ્યે ભગવાં ધર્યા,

આળાઓ:—

અક્ષયારી રે લેખ શાના ધર્યા ?

: ૧૬ :

વિધવાનાં વિતંક

[ઢાળ-મારી વાડીમાં આખો ફાલ્યો...]

વિતંકની એક વાત સખીરી,
ભીતરમાં ભિતરને, અંતર ધરને રે;
સુણને બાળાઓ.

કુસુમ કળી ચૌવન વનફાલી,
પરિમલ અંગે મહેકે, હૈયુ લહેકે રે;
સુણને બાળાઓ.

અંતર દિલનો પાગલ પંથી,
હૈયા હીણો આવ્યો, ને કંઈ ફાળ્યો રે;
સુણને બાળાઓ.

કર અંગુલી કર શુ સહાઈ,
લેવા લગ્નનો લહાવો, દેહનો દાવો રે;
સુણને બાળાઓ.

અર્ધ વિકસીત કળીને તોડી,
અકાળે ચૌવન રોળી, વૃદ્ધ સહ નેડી રે;
સુણને બાળાઓ.

નાથ નગુણા જજર હોડી,
લવસાગરમાં રોળી, અશ્રુ ચોળી રે;
સુણુને બાળાઓ.

સમાજ સીતમ શા શા કરતી,
વિધવા શું અનુસરતી, પથે પળતી રે;
સુણુને બાળાઓ.

કરનાં કંકણ તોડી ફેડી,
બાળા વાળ વિહોણી, હૈયે હોળી રે;
સુણુને બાળાઓ.

હિલમાં દાવાનળ પ્રગટાવી,
અંગે આગ જલાવી, લડ સળગાવી રે;
સુણુને બાળાઓ.

રણચંડી શી રમણી ઝૂઝે,
સમાજ સૌ બળલળતી, બખ્ખર ભરતી રે;
સુણુને બાળાઓ.

સીતમગર સ્થંભોને તોડી,
જીવન ગ્રંથી ભેડી, કુમ્ કુમ્ રોળી રે;
સુણુને બાળાઓ.

: ૨૦ :

કચડાતી કળી

[ઢાળ—સખી શીખો તો શાણપણું...]

વિશ્વ વાડીયે આશા ભરી વેલડી રે,
જળ સીંચી ખાર ખાર બેડલી રે;
ત્હોયે ખીલી ના વસંતે એકે કળી રે.

કૂંજ ક્યારીએ રોપી યે રસવેલડી રે,
ફોર ફોરે ફૂવારે જળ ઝીલતી રે;
ત્હોયે ખીલી ના વસંતે એકે કળી રે.

વૃક્ષ હૂંકું વળગાડી એ આશાભરી રે,
ખૂંચ્યા કંટક કરમાઈ કૂંળી વેલડી રે;
ત્હોયે ખીલી ના વસંતે એકે કળી રે.

નહોતી સધન છવાઈ ઘટા ઘેરતી રે,
અકાળે ઊઘડી ખીડાઈ એની પાંખડી રે;
ત્હોયે ખીલી ના વસંતે એકે કળી રે.

લગ્ન બંધે બંધાઈ ફૂલી વેલડી રે,
દેહ સાંધ્યા અબુધ રહી બેલડી રે;
જીવન વીત્યાં સુખની ના'વી ઘડી રે.

: ૨૧ :

બાળશો મા

[ઢાળ-પૂછશો મા કોઈ પૂછશો મા.]

બાળશો મા કોઈ બાળશો મા,
 હૈયે ધીકતા અંગાર ખાલી બાળશો મા;
 બાળશો મા કો' પ્રજ્ઞબાળશો મા,
 હૈયા સઘડી ધીખે ત્યાં આગ પ્રજ્ઞબાળશો મા.

કોટી કંગાલ રજ ભાખરી ન પામતા,
 ટૂકડો ખેંતાવીને સતાવશો મા;
 હૈયે ધીકતા અંગાર ખાલી બાળશો મા.

ચીંથરે બેહાલ ભમે રંક તહારી શેરીયે,
 મુલાયમ વસ્ત્રથી રડાવશો મા;
 હૈયે ધીકતા અંગાર ખાલી બાળશો મા.

મુંગા ગરીબ તહારે આંગણીયે આવેતાં,
 હડધુત કરીને હઠાવશો મા;
 હૈયે ધીકતા અંગાર ખાલી બાળશો મા.

શાણુ શ્રીમંત આજ ભમતા વેરાનમાં,
 સાહ્યબીથી દિલને દૂભાવશો મા;
 હૈયે ધીકતા અંગાર ખાલી બાળશો મા.

સુખ દુઃખ છાંયડી આવે સમીપમાં,
 સમજી શાણાં કો'ને સતાવશો મા;
 હૈયે ધીકતા અંગાર ખાલી બાળશો મા.

: ૨૨ :

બાળા

[રાગ-મરાઠ]

બાળ લગ્નના બળાપા મા કરજે બાળા;

પેલો....ઘેલો સમાજ બાળ કરજે બાળા.

એની ધગધગતી જ્વાળ મા જલજે બાળા.

પારણીયે બાળક પરણાવી,

ફૂલબાળાને વૃદ્ધ સહ વળગાડી;

એની કુંળી આંતરડી બાળીઝાળી,

એની લડલડતી આગમાં ના પડજે બાળા.

બાળ લગ્નના બળાપા મા કરજે બાળા;

યુગ વીત્યો સમાજ સૌ પલટાતાં,

બાળ વિધવાનાં જીવન શું મટવાનાં;

“ ફરી પરણે પુરુષ ” કહી મલકાતા

કેમ સાંખે બાળ વિધવા એ અંતર બાળા.

બાળલગ્નના બળાપા ન કર બાળા.

ના જોઈ સુખની સુવા સધારા,

ફૂટે પુવાળની અનંગ ધારા;

સામે સમાજના ધુધવતા આરા.

પાજ બાંધી સળગાવજે સીતમની જ્વાળા,

બાળ લગ્નના બળાપા ના કર બાળા.

: ૨૩ :

ધીરી જરી

[ઢાળ-રાજ કોઇ વસંત...]

અધીરી જરા ધીરી જરી ધીરી જરી;

તહારી પગલીયે કુમ્ કુમ્ જ્યોતિ;
અધીરા જરા ધીરી જરી ધીરી જરી.

તહારી કીકીમાં માણુક ચોતી;
અધીરી જરા ધીરી જરી ધીરી જરી.

તહારી વેણી જાણે નાગની ફેણી;
અધીરી જરા ધીરી જરા ધીરી જરી.

તહારી લજાએ શીલની પછેડી;
અધીરી જરા ધીરી જરી ધીરી જરી.

તહારે મુખડે કોટી કોટી જ્યોતિ;
અધીરી જરા ધીરી જરી ધીરી જરી.

તહારે ભાલે ટીલડી સ્હોતી;
અધીરી જરા ધીરી જરી ધીરી જરી.

તહારા કંકણ સૌભાગ્યની ખેડી;
અધીરી જરા ધીરી જરી ધીરી જરી.

: ૨૪ :

અવતારી

[રાગ-ઝીઝોરી]

ઓ નવયુગની અવતારી ખડેન;

તુજ હૈયે જાગ્યા શા ઉર કોડ ?

ઓ નવસૃષ્ટિ સૃજનારી ખડેન,

નવસર્જનના જાગ્યા ઉર કોડ.

યુગયુગથી ખડેનાં છૂપાઈ,

સ્મૃતિકારે લીપી લખાઈ;

નૃસિંહે નારી નમાવી,

નીજ ભીતર સળગ્યા અગ્નિ ઓધ;

જડ બંધનના જાગ્યા અવરોધ.

ઓ નવયુગ—

પતિવ્રતાના પાસે પકડી,

સન્નારી સાંડસે જકડી;

શુદામીના ગતે ગબડી;

વિષધર થઈ કૂતકારે નરજોધ;

જડ બંધનના જાગ્યા અવરોધ.

ઓ નવયુગ—

અજ્ઞાન પથે અથડાવી,

સંસ્કૃતિ વીણ રખડાવી;

ગૃહ શુદામીમાં સખડાવી,

બની ખેડા પ્રમદાના પરમેષ;

જડ બંધનના જાગ્યા અવરોધ.

ઓ નવયુગ—

પતિને પ્રભુ ગણનારી,
મૂર્તિ કેમળતા નારી;
પતિ પ્રેમતાણી પૂજનારી,

નરવ્યાધના પડતા પાટુ અબોધ,
જડબંધનના જાગ્યા અવરોધ;

ઓ નવયુગ—

નારી રત્ન ગભા રમણીયે,
રામ કૃષ્ણ હીન્ધ્યા પારણીયે;
જગપર શાસન કરતીયે,

પુરુષો દિલ ઠીંગલીયો રસ ઘોધ;
જડ બંધનના જાગ્યા અવરોધ.

ઓ નવયુગ—

જાગો જાગો ઓ મહાશક્તિ,
માગે ગુલામ અબળા મુક્તિ;
સ્થાપો સંઘ પ્રબળ મહાશક્તિ,

લીખ માગે ન મળશે સ્વતંત્ર યોગ;
જડ બંધનના જાગ્યા અવરોધ.

ઓ નવયુગ—

: ૨૬ :

અમૃત-અંજલી

[ઢાળ-રૂપલા રાતડલીમાં...]

અમૃત અંજલીઓ દર્ધ અર્ધ્ય જીવન ભર ઝીલશુ હો ખંદેન,
જગત ભર ખીલશુ હો ખંદેન;
એવી સ્નેહભીની મંજરીયે ઉર-વન મહોરશુ હો ખંદેન,
પ્રકુલ્લ થર્ધ ફેરશુ હો ખંદેન.

વ્યોમ ઘટાની ચેડીયે હું અખૂકતી વીજ,
પલપલમાં દ્રષ્ટિ ભરુ પલમાં પામુ સીજ;
પલમાં અબ્ર વિદારી જ્યોત જગે પ્રગટાવશુ હો ખંદેન,
ઉર છલકાવશુ હો ખંદેન.

આછા આલ ઉન્નસમાં, સ્વર્ગ સખીરી ચંદ,
ટપકે અમૃત અવનિમાં, ઝીલે ગોપી વૃંદ;
વૃજમાં ખંસી ખનીને, જગનાં ભાન ભૂલાવશુ હો ખંદેન,
નયન ચમકાવશુ હો ખંદેન.

માનવ મંદિર મહોરતી, રસભીની વન વેલ,
પુષ્પ પરાગે ફેરતી, અમી ભરતી રસ વેલ;
ક્યારી આત્મ-ખગીયે થર્ધ જગને રેલાવશુ હો ખંદેન,
સમીર ફેરાવશુ હો ખંદેન.

વસંતના ફૂલ ખાગમાં, કોયલડી નીલ ખાળ,
રસ ડાળે ઝૂલતી ફરું, ગૂંજ કરી ઘડી ચાર;
ઉરના સૂર-પૂરીને પ્રદાનાદ દુહુકારશુ હો ખંદેન,
હૃદય રણકારશુ હો ખંદેન.

: ૨૮ :

રજની-રાણી

[ઢાળ-મા તું પાવાની પટરાણી...]

સરતી સંધ્યાને પગથારે, અન્ધારાં ઘૂઘવે રે લોલ;
 માનવ મીથ્યા માંડે મીટ કે, દિપક જૂઝવે રે લોલ;
 ઓળે કાળ તરંગ ઝૂઝે કે, તિમિર યુદ્ધે ધૂમે રે લોલ;
 રોળે રમતાં નવલાં તેજ કે, ભાવિ ઓઠડે રે લોલ;
 ખેડેરી અંધાર ઘેરા સાળુ કે, રજની રથે ચઢે રે લોલ;
 છેડલે તારા ટપકી ભાત, ભાતીગર હીરે મઢ્યા રે લોલ;
 ઊંચે આભલ આરે જતાં, સપ્તર્ષિ છડી ધરે રે લોલ;
 સામે સૂર ગંગામાં નહાતાં, રજની જળે ઝીલે રે લોલ;
 માંડી પૃથ્વી કેરી પાટ્યો કે, સ્મશાને ઝેસણું રે લોલ;
 કાળી કાજળ ઘેરી ભોમ, સિંહાસન ડોલતાં રે લોલ;
 કીલકીલ કકળે ભૈરવ ભૂત, પિશાચો અતિઘણા રે લોલ;
 ઝૂઝે જીવલેણુ જન્મહૃત કે, નાચે કૂદે અતિ રે લોલ;
 ડોલે ડાકણ નાસે પતીત, રૂધીરે શીરા ભરે રે લોલ;
 ભડકા સળગે સાગર તીર કે, રજની રીઝે અતિ રે લોલ;
 એકલ આવે રજનિ નાથ કે, રાણીને રૂષણું રે લોલ;
 દીધા દેહ ન સ્નેહ સધાય કે, જીવન જીવવાં રે લોલ;
 ઇન્દુ અવનિમાં ઊતરતા કે, જીવન કલહે ભર્યા રે લોલ;
 પામ્યા પૂર્ણાંશુ નભ તેજ, હૃદય ડાઘે દુહ્યાં રે લોલ;
 જાગ્યા રવિ સરખા બેઠ કે, રજની રીસામણું રે લોલ;
 છોડી સાસરીયાની વાલ્ય કે, મહીયર નિસર્થા રે લોલ.

: ૨૯ :

માડીની યાચના

[રાગ-ઝીઝોટી]

દયા સાગરે દીધી છે માવડી રે લોલ,
 મારી અમૃત સરવરીયા પાળ;
 માત મંદિરની દેવ બાળ પૂતળાં રે લોલ.

દેવે સરળ નરનારની બેલડી રે લોલ,
 નહોતી સરળ કુમારીયા બેઠ;
 માત મંદિરની દેવ બાળ પૂતળાં રે લોલ.

મ્હોર્યા મંદિર રસથાળ વિવિધ વાનીઓ રે લોલ;
 અર્ચ્યાં રસકસ અણુટ ભંડાર;
 માત મંદિરની દેવ બાળ પૂતળાં રે લોલ.

સુખ સરવરીયે નહાય દુઃખ દીલડે રે લોલ,
 ઉંડા અંતરે નાખે નિશ્વાસ;
 માત મંદિરની દેવ બાળ પૂતળાં રે લોલ.

દેવ આપે તો દીલથી વધાવીએ રે લોલ,
 દેવે દીધી કુમારીયાની બેઠ;
 માત મંદિરની દેવ બાળ પૂતળાં રે લોલ.

હસતાં કરતાં કિલ્લોલ ખૂંદે ખોળણાં રે લોલ,
 માનાં એકલવાયાં વિસરાય;
 માત મંદિરની દેવ બાળ પૂતળાં રે લોલ.

: ૩૦ :

બાલ-સ્મરણો

[હાળ-રૂપાળી રાત...]

ભગ્યું પ્રભાત એક સાંભળે જીવનમાં;
 ભવાની મેડીયે સાંભળે જીવનમાં.
 પૃથ્વીને પાટ ચઢી સાંભળે જીવનમાં;
 આગણુ રણિઆત સખી સાંભળે જીવનમાં.
 કરતી કલ્લોલ બાળ સાંભળે જીવનમાં;
 ભરતી હરિણી કાળ સાંભળે જીવનમાં.
 કોકીલ કીલ ગાન સખી સાંભળે જીવનમાં;
 નુપુર ઝણકાર સખી સાંભળે જીવનમાં.
 માડી ઉછંગ ખેલ ખેલી અકેલી બાળ;
 હેતપુર હૈયે સુખ કેલી અકેલી બાળ.
 નાચે મયુરી મેઘ ઘેલી અકેલી બાળ;
 દ્રષ્ટિપાતે નાચે એ નવેલી અકેલી બાળ.
 સંથલે શુચ્છ-ફૂલવેણી અકેલી બાળ;
 અંખોડે શુચ્ચ-નાગ ફેણી અકેલી બાળ.
 સુખડુ શુભાળી રૂપ જ્યોતિ અકેલી બાળ;
 ભાલ અંદ્ર ઘોતે વિશ્વ-જ્યોતિ અકેલી બાળ.
 વર્ષાને બહેણે કાળ વીત્યા જીવનમાં;
 ખેલ્યા અખંડ ખેલ ખેલો જીવનમાં.
 સખીઓને સાથ રાસ રમતી જીવનમાં;
 માતાની છાંયડી સુખવતી જીવનમાં.
 ઉગી વસંત વન ખીલ્યાં જીવનમાં;
 યૌવન વન આંગણે ઝીલ્યાં જીવનમાં.
 માડીએ દાન દર્ધ દીધાં જીવનમાં;
 પારકાને આશરે કીધાં જીવનમાં.

: ૩૧ :

વીતી જશે

[ઢાળ-અચકો મચકો કારેલી]

ના સૌંદર્ય છલકાતી જહેન,
 સુંદરતા તુજ સરી જશે;
 ના યૌવનમાં મદમાતી જહેન,
 યુવાની મદપલ વીતી જશે.

જો-ચંદની શો ચળકાટ કરે,
 પેલા તારલીયા પલકાર કરે;
 અન્ધારીમાં આથમશે જહેન,
 રૂપ સુરતા તુજ સરી જશે.

જો વસંતની રસ વલ્લરીઓ;
 ફૂટે ડાળ મધે મધુ મંજરીઓ;
 પીળાં પર્ણ ડાળથી ખરશે જહેન;
 સુંદરતા તુજ પ્રીટી જશે.

સુરસાગર જો થેલો છોળે,
 ઉન્મત્ત થઈ નાવડી જખકોરે;
 જીવનના ચોટ ઊતરશે જહેન,
 યુવાની મદ પલ વીતી જશે.

વહે જીવાનીનાં એ મદ ઝરણાં,
 છે ચાર દિનનાં ચાંદરણાં;
 યૌવન ઝરણાં સૂકાશે જહેન,
 જરા જીવનને વીંટી વળે.

: ૩૨ :

મિલની વીસલ

[રાગ-કાશી]

વીસલ વાગી ને હું તો જાગી;

ઊઠોને રાજ ! મિલની મોકાણ ચીસ હૈયાં ચિરાય છે.

મીઠાં પ્રભાત સુખ સોણલે સતાવે;

લયની ચિત્કારી વાગી, હું જાગી ઊઠોને રાજ !

મિલની મોકાણ ચીસ હૈયાં ચિરાય છે.

સાંચાનો ઘોર ઘેરણ નિદ્રા તજવતી;

હૈયે ધડકાતી, મૂંઝાતી, ઊઠોને રાજ !

મિલની મોકાણ ચીસ હૈયાં ચિરાય છે.

વેળા વીતે તો મિલ માલીક ચીડાશે;

મોંઘી મજૂરી કપાશે, શું થાશે ! ઊઠોને રાજ !

મિલની મોકાણ ચીસ હૈયાં ચિરાય છે.

દાનવ શા સાંચા જરી સાચવી ચલાવજો;

યંત્રોમાં કાયા ખીસાતી, ભીંસાતી, ઊઠોને રાજ !

મિલની મોકાણ ચીસ હૈયાં ચિરાય છે.

ભૂખ્યા વિકાળ શેઠ ઊભા અટારીએ;

મોંઘી મજૂરી કપાશે, શું ખાશે, ઊઠોને રાજ !

મિલની મોકાણ ચીસ હૈયાં ચિરાય છે.

મિલના મજૂર મ્હોત તહારી સમીપમાં;

સુડીવાદે જાળો ખીછાવી, ફસાવી, ઊઠોને રાજ !

મિલની મોકાણ ચીસ હૈયાં ચિરાય છે.

: ૩૩ :

ચુસણ નિતિ

[ચારણ ગીત]

બારબાર ખૂંટ ધરતી નીપજે ધાનના ઢગલા કરે;
 ભર્યા કોઠારું ઠાલવે, ઠાલાં ઠામજ ના મળે.
 ઘેર ઘેર ગોરી ગાવડી ભેંશુ ભરે ભાદરે;
 દહીં દૂધની નદિયું ઝરે, માખણ બાંધી પાજરે.
 હે મુડીયુ વાળે ચૂસ્યા રે;

અમે ઘરબાર મૂંચ્યાં. હે મુડીયુ—
 મોટર ગાડીયું બેસી કરતા ઝૂંપડે દોટમ દોટ;
 વેંવારીયુના દીકરા, લેણીલાં મારાં છોડ.
 એવાં મેણીલાં આપે રે;

અમારાં કાળજાં કાપે. હે મુડીયુ—
 છાં છાં સાંતીલાં બારણે ધોરી આંગણ ધણધણે;
 રૂઠ્યાં વેપારી વાણીયુ, આજે ધાનના સાંસા પડે.
 કાળઆવાનોતા જાણીયા ન ચ્યાંથી આવ્યા દકાળીયા;
 મારા દુધમલ બાળક ટળવળે ને લૂંટયા ધનલંડારીયાં.
 હે મુડીયુ વાળે ચૂસ્યા રે;

અમે ઘરબાર મૂંચ્યાં. હે મુડીયુ—
 ગાંધી બાપુ ગાંદરે આવ્યા ન ઝુગઝુગની ઊડાડી ઊંઘ;
 ઊઠ ! અઘોરી બાંધવા તારાં હાડ ચૂસે ગોરાં ગીધ.
 જવાનો જુદે જાળે રે;
 સવરાજનો શંખ કુંકાણો.

હે મુડીયુ વાળે ચૂસ્યા રે;
 અમે ઘરબાર મૂંચ્યાં. હે મુડીયુ—

: ૩૪ :

કેળે વેડી ?

[ઢાળ-આલમાં આવડા આશા દીવા...]

મારી રસકસથી ઊલરાતી, કે વાડીયુ કેળે વેડી રે લોલ;
મારી લચકે લૂમી બાગો, ઉજ્જડ આજ કેળે કીધી રે લોલ.

[સાખી]

ભર ઉનાળા વેઠતા, વરસે મેઘલ ધાર;
ધૂમ ધખી ધરતી તપે, ધગધગતા અંગાર.

મારી લીલીને લચકન્તી, કે વાડીયુ કેળે લૂંટી રે લોલ;
મારી દહીં દુધની કરનારી, લેંશોને આજ કેળે દુઝીરે લોલ.

[સાખી]

મુંઘા ધોરી જોતર્યાં; સાંતી આઠે ખેડાર;
કાંધ ગ્રહી હળ ખેડતાં, પ્રીણ વળે પીઠ શોળ.

મારી વાડીયુના ખેડનારા, ગોરીજાયા ભૂખે મરે રે લોલ;
મારી વાડીયુના વેડનારા, લૂંટારુ મહેલે રમે રે લોલ.

[સાખી]

કુવા કાંઠા ગોચરા, સુના પનિહારી ઘાટ;
ખેડૂ ત્હારા ખોરડાં, ચૂસી માંડ્યા હાટ.

ખેતર ખેડી ખેડીને પૂર્યાં, વેપારી વ્યાજે ભર્યાં રે લોલ;
ખાધા પીધાં બાળીને દીધાં, દેવાના કુંગર દીઠા રે લોલ.

: ૩૫ :

સંસાર-કલહ

[ઢાળ-હું તો અંખીકા પૂજવાને નિસરી રે...]

આશ મોટી સંસાર મારો સુધરે રે લોલ;

કુળા કંટક અમ કાળજે ભોંકાય હો રાજ !

મારો સુનો સંસાર લડકે બળે રે લોલ.

મારા સાગરશા સસરા માઝા મૂકતા રે લોલ;

ગુણ ગંભીરતા ઓછાં જણાય હો રાજ !

મારો સુનો સંસાર લડકે બળે રે લોલ.

સાસુ સરીતાશાં બહેણુ આડાં વાળતાં રે લોલ;

સ્નેહ-પ્રિતિના પ્રવાહ અટકાય હો રાજ !

મારો સુનો સંસાર લડકે બળે રે લોલ.

લીલી વાડીના રળેવાળ મોટા જોડણ રે લોલ;

વીખી પીખીને કીધી વેરાન હો રાજ !

મારો સુનો સંસાર લડકે બળે રે લોલ.

કુળા કંટક જોડાણી વાડ રોપતાં રે લોલ;

મારા સંસારે કાંટા ભોંકાય હો રાજ !

મારો સુનો સંસાર લડકે બળે રે લોલ.

નાના હીયર ફૂલ-છોડ વિશ્વ વાડીએ રે લોલ

તહેની ઊઘડતી આશ કરમાય; હો રાજ !

મારો સુનો સંસાર લડકે બળે રે લોલ.

અર્ધ ખીલ્યો ગુલાબ ગૌર મહેકતો રે લોલ;

જીવન કલહે કાયા કરમાય હો રાજ !

મારો સુનો સંસાર લડકે બળે રે લોલ.

મહારી મહારી રસવાડીયુ સુની પડીરે લોલ;

અંતર કલહે અકાળે છુંદાય હો રાજ !

મારો સુનો સંસાર લડકે બળે રે લોલ.

: ૩૬ :

સંસાર ચિત્ર

[ઢાળ-સ્વતંત્રતાના સૂર્ય આજ ઊગ્યા સાહેલડી...]

સંસારના સૂર્ય આજ જાંખા સાહેલડી !

ભારતમાં ઘોર નિશા ગાજી રહી;

ઘેરો ઘેરો પ્રકાશ ઘર લાવે હો રાજ !

આજ આર્યગૃહે રમણીઓ રીખાઈ રહી.

સમાજના સીતમ કેરી જવાલા જલે,

કોઈ કુમળી ખાળાનાં સૌભાગ્ય રહે;

ઘેરા આર્તનાદ ઘરઘર સૂણાયે હો રાજ !

આજ અકાળે યૌવના વીલાઈ રહી.

સૂતા સુડઢા શા માનવરાજ ઘોડે ચડે,

કુળી ખાળના વૈધવ્યના પડધા પડે;

હૈયા સૂના જીવન બનાવે હો રાજ !

જેના જીવનને જવાલા જલાવી રહી.

તાત પુત્રીનાં મૂલ્ય લઈ કાયા ભરે,

વર વેચી કુળવાન ફૂર કૃત્ય આદરે;

સ્વાર્થ કાંજે કળીઓ કચરાતી હો રાજ !

જેના અંતરની વેદના સૂણાઈ રહી.

નવયુગના નૂતન આજ ભર્ગો ફૂટે,

યુવક યુવતિ સમાજ સામે યુદ્ધ આદરે;

તહેની ઝેરી માયાને મીટાવે હો રાજ,

સીતા દમયન્તીશી દેવીયો પૂજશે અહીં.

: ૩૭ :

અંતરનાદ

[ઢાળ-હળવે હાથે તે નાથ મહિડા વલોવજો...]

દાતણ વેચીને મેં તો જેતર ખેડાવ્યાં;
ચોખુટ ધરતી રોપી રે લોલ.

બાર બાર મેઘ વીજ ચમકી અંગારે;
ધાન્ય ધરાથી છલક્યાં રે લોલ.

ગાડાં ભરીને મેં તો ઢગલા ઢળાવ્યાં;
હૈયે મહાતી ને ફૂલાતી રે લોલ.

વ્યાજના વહાણ ભરી દરિયા દટાવ્યાં;
ધાનના ઢગલા ઉછેટયા રે લોલ.

મહિડાં પૂરીને મેં તો ગોરસ વલોવ્યાં;
માખણની આશ ઘણી મહોટી રે લોલ.

તાવી તાવીને મારી તાવડી ઊભરાણી,
મોકળે હાથે ઢાળી રે લોલ.

આવ્યા વેપારી મારી તાવડી લૂંટાણી;
લૂંટયું જીવન ધન ગોતી રે લોલ.

હાલ હલેતુ મારાં બાલુડાં બાપડાં;
માગે માખણ હું રોતી રે લોલ.

તારો આધાર માડી તહારા સંભારણાં;
સ્વરાજ્યની વાટયું જોતી રે લોલ.

此
卷
之
上
半
部
分
已
經
完
結
了
下
半
部
分
已
經
開
始
了
下
半
部
分
已
經
開
始
了

: ૧ :

ભારત દિગ્દર્શન

[રાગ-દેશ]

સાખી:-વિશ્વતણી વાટીકા મહી, ભારત લબ્ય સોહનત;
લક્ષ્મી છોળે રસનીધી, રતનાકર છલકનત.

સખી જો....ને લચી વાડીઓ લૂંટાય,

ધીરી જો....ને કુળી વેલડી ચૂંટાય;

રસકસ ધન ધાન્ય ભર્યાં, ક્ષેત્ર શાં વિલાસતાં,

કલ્લોલતી કૂંજ પૂંજ, ગુંજન ગૃહે ગાજતાં;

સખી જો....ને ઉજ્જડ ખાગ આ જણાય,

ધીરી જો....ને ભાગ્ય ભારત પલટાય.

સાખી:-શ્રમ જીવી પ્રીટી ખરે, બન્યા મોહમાં અંધ,

પરદેશી કામણુ કર્યો, ભારત કીધો ખંખ.

સખી જો....ને હાડ આમ આ ચૂંસાય;

ધીરી જો....ને રંક આંગણે લૂંટાય.

લક્ષ્મીવન્ત વૈભવ વિલાસમાં જે મહોલતા,

દીનનાં દર્દ જોઈ અશ્રુ ઉના સારતા;

સખી જો....ને રડે ભારતીનાં બાળ,

ધીરી જો....ને હૈયે ઝળતા અંગાર.

સાખી:-ડીઝી કેરા મોહમાં, ગુલામી ખત સત્કાર;

વિદ્યા કળા સાયન્સ વીણુ, શે થાશે ઉદ્ધાર.

સખી જો....ને રાષ્ટ્ર જ્યોતના અંગાર,

ધીરી જો....ને રણ આંગણે રેલાય;

માતની હાકલ પડી, સાવજ શૂરા ગર્જતા,

મહોતના સોદા સજી, શહિદ શીર ઝૂકાવતાં;

સખી જો....ને વિર માતની વિદાય,

ધીરી જો....ને ઝીલે હર્ષથી કુમાર.

: ૨ :

સ્વતંત્રતાના સંદેશ

[ઢાળ-સ્વતંત્રતાના સૂર આજ ઉગ્યા સાહેલડી!...]

સ્વતંત્રતાના સૂર આજ સૂણ્યા સાહેલડી!

ભારત પતાકા ભવ્ય ઊડી રહી;

ઘેરો ઘેરો, ગુંબર ઘર લાવે હો રાજ,

આજ આર્ય અખળા વિશ્વને જગાડી રહી.

રાષ્ટ્ર રણનાદે ગૂંજે ભારતની ફૂંજ ફૂંજ,

ઊભો 'મોહન' વગાડે રાષ્ટ્ર-સૂર મુગ્ધ-ઉર;

ઘેલી ઘેલી પ્રભા એ સૂર ઝીલે હો રાજ,

આજ ભારત રસ થાળ પૂંજ ગુંજ રહી.

ધનુ અહિંસા શર-સત્ય ખાંધ ભેળી ઊભો;

શાન્ત-ઝોળી અડગ ખડગ ખેંચી રહે,

સવે શોણીત ધારા ડગે ના પાછો હો રાજ!

વીર બલીદાને વેદીઓ પુરાઈ રહી.

ઊભું વિશ્વ વિલોકે જેના તેજના તપે,

અખાલ વૃદ્ધ દિવ્ય રમણીઓના હૈયે વસે;

એવો એવો તપસ્વી સાદ દેતો હો રાજ!

જેની મુગ્ધ-વાણ વિશ્વને ગંભીરી રહી.

: ૩ :

સ્વાધિનતાની ઝંખના

[રાગ-કાશી]

ઉર ઉર ઝંખતી હો ખંડેન !

પેલી ! સ્વતંત્રતા આવે;

યુગ યુગ ઘોરતી હો ખંડેન,

જગ સ્વાધિનતા લાવે.—ઉર ઉર૦

આઝાદિના યજ્ઞમહી, કો વીરલા હોમાયે,

મૃત્યુકાળને કાંઠે, વીર ફાંસી ફસડાયે;

જગ સ્વાધિનતા લાવે.—ઉર ઉર૦

સ્વતંત્રતાની ઉજવળ રેખા, દિક્ દિક્ પ્રગટાવે,

આદર્શોના અવિચળ ઓળા, ચીર ચેતન ચમકાવે;

જગ સ્વાધિનતા લાવે.—ઉર ઉર૦

કાળી જેલ દિવાલો લીસે, જંજીર જકડાવે,

શહીદોનાં વીર મૃત્યુ સ્મરણો, સુક્ષિત પ્રગટાવે;

જગ સ્વાધિનતા લાવે.—ઉર ઉર૦

વીરાંગના સમરાંગણુ સેવે, શક્તિ ખતલાવે,

કાળ કરાલીની એ મહાશક્તિ, પ્રલયકાળ પ્રગટાવે;

જગ સ્વાધિનતા લાવે.—ઉર ઉર૦

વીર હુદિતા, વીર જનેતા, વીર રમણી કહેવાશે,

ભારતના અવિચળ ઇતિહાસે, અખળા પ્રખળા થાશે;

જગ સ્વાધિનતા લાવે.—ઉર ઉર૦

: ૪ :

યુદ્ધની હાકલ

[ઢાળ-મેંદી તે વાવી માળવે...]

મહાસલાએ મોરચા માડીયા,

તેનો શાણો સુકાની એક રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
હાકલ પડે ને વીરો ખપે,કંઈ શૂરા ધૂમે ધમસાણુ રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
ભારત માતાનો સાચો સુપુત;જેની અહિંસા અનુપમ ટેક રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
સત્યનો રુહાયક, યુદ્ધનો નાયક;સાબરમતીનો સંત રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
ઢાંડીમાં ડેરા તાણીઆને;કંઈ સબરસ માંડ્યા સંગ્રામ રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
શાણી સરકાર કંઈ શસ્ત્ર લહે;નિશસ્ત્ર ભારત સંતાન રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
દેવ-દાનવ શાં જુદા મંડાણાં;સાગર મંથન ચળાય રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
દૂરનો વિદેશી વાણીયોને;કંઈ વણુજે કીધાં ઘરબાર રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
મીઠામાં મહારથ આદર્યોને;કંઈ દારૂમાં વાળ્યો દાટરે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
વિદેશી કાપડના વણુજમાંને;

કંઈ દેશી પરદીધો કાપ રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.

લૂંટ્યા રંક લૂંટ્યા રાજવીને;
 કંઈ લૂંટ્યા લાખોપત્તી શેઠ રે—યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
 ચૂસ્યાં ખેતર ચૂસ્યાં ઝાડવાંને;
 કંઈ ચૂસ્યાં વાડી ધન માલ રે—યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
 ગરવી ગૂજરાતનો શૂરો સેનાની;
 વદ્ધલ—વીર સરદાર રે—યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
 ભડ ગાજ્યોને ધરણી ધ્રુણ;
 સૌ યુદ્ધે ચઢો નરનાર રે—યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
 સતના સંગ્રામ, લાથાં શાન્તિનાં ધારણે;
 અહિંસાનાં શસ્ત્ર સન્નિવ રે—યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
 બીધી સરકાર સિંહ છુટો હશે તો;
 જગવશે સારી ગુજરાત રે—યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
 કાળી કલમ કાળે કાયદે;
 વીર—વદ્ધલ પીંજરે પૂરાય રે—યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
 ગાજ્યો ગૂજરાત ગાળ મેઢની;
 કંઈ ગાજ્યાં મહેલોને માળ રે—યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
 સત્યાગ્રહ સૈનિક રણે ચડ્યાને;
 પૂરનાં પૂર ઉભરાય રે—યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
 લાખો ઉભરાયે ને લાખો પૂરાયે;
 લાખો જેલે ઝીલાય રે—યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
 ગાજ્યા પંજળી બહાદુર બંગાળી;
 ગુરખા મે સુમાર રે—યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
 મોંઘા મદ્રાસી શૂરાણે માવલી;
 મહારાષ્ટ્રના સંતાન રે—યુદ્ધની હાકલ પડે રે.

શાણી સરકાર શીદ સાંખી શકેને;

કંઈ દેવા ધાર્યા દાવ રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
મહાસલાનો મુશુટ મણીને કંઈ;

આઝાદિનો અવતાર રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
ભારત માતાનો સાચો સિપાઈ;

કંઈ યુવકનો મહાપ્રાણ રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
ચાંખ્યા જવાહીર જલમાંને;

કંઈ સૂતા જગાડ્યા સર્પ રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
લડલડતી જવાળા લડકે બળેને;

કંઈ ચેતન અમકારા થાય રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
એક પૂરાયે ત્યાં એકસો ભરાયે;

લાખોનાં પૂર ઊભરાય રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
હાલો સૈનિકો હાલો લાઇખધો;

હલકે થાવો તૈયાર રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
છુટે તલ્વાર કે ફૂટે બહુકડી;

છાતી પર ઝીલજો ધાવ રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
લાઠી પડે કે સંગીન ઝડેને;

કંઈ શાન્તિથી ઝીલજો ધાવ રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
દેશી અમલદાર દુશ્મન થયાને;

કંઈ દાનાપર લીધાં વેર રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
મોટા મહારથીને જલ પુરીને;

સત્તાએ વાળ્યાં વેર રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.
ગરવી ગૂજરાતે રંગ રાખ્યોને;

કંઈ ગાંધીજી ગવે ફૂલાય રે-યુદ્ધની હાકલ પડે રે.

: ૫ :

યુદ્ધનાં નહોતરાં

[ઢાળ-કાંટો વાગ્યો છે મારે કાળજે...]

રાજ ! વાગે રણસેર ગાળે કન્દરા,
મધરાતે સૂના ગાળ્યા મહારા મહોલ રે;
રણ ઝણતાં રાજ !—યુદ્ધનાં આવ્યાં છે મહારે નહોતરાં.

રાજ ! આછા અન્ધાર ઝળે દીવડા,
પહેલી પહોરોડના લાગ્યસુચક લાણુકાર રે;
રણ ઝણતાં રાજ !—યુદ્ધનાં આવ્યાં છે મહારે નહોતરાં.

રાજ ! અંગડયાં પ્રભાત ઉઠા ઝઘમઘે,
ગડગડયા ડંકા શરણાયુના સાદ રે;
રણ ઝણતાં રાજ !—યુદ્ધનાં આવ્યાં છે મહારે નહોતરાં.

રાજ ! ધોળી ટોપી ને ધોળા આંગલા,
ધોળી મારી સેનાના સરદાર રે;
રણ ઝણતાં રાજ !—યુદ્ધનાં આવ્યાં છે મહારે નહોતરાં.

રાજ ! શેરીયે સૈયર મહારી સાદ દે,
સજની જાગો ભારતી દે પડકાર રે;
રણ ઝણતાં રાજ !—યુદ્ધનાં આવ્યાં છે મહારે નહોતરાં.

રાજ ! માયા છોડી તે માળ મહેલની,
છોડી વહાલા બાહુડાના સાથ રે;
રણ ઝણતાં રાજ !—યુદ્ધનાં આવ્યાં છે મહારે નહોતરાં.

: ૬ :

વીર હાક

[હાળ-મેંદી રંગ લાગ્યો રે...]

ઘન ગાળ્યો ને ઘરણી ધૂણ,

વનકેશરીયે દીધી ત્રાડ રે;

વીર હાક વાગી રહી.

વાગી વાગી આલ આંગણે ને,

કંઈ ધૂળ્યા તારા લખ ચંદ રે;

વીર હાક વાગી રહી.

વાગી વાગી વન વાડીયે ને,

કંઈ કંખ્યા વેલડીયોને વૃક્ષ રે;

વીર હાક વાગી રહી.

વાગી વાગી ગીરી કન્દરે ને,

કંઈ હોલ્યા દસ દીગણ રે;

વીર હાક વાગી રહી.

કરમાં ધનુષ્ય રાજ અલંગબાણને,

યુધ્ધે ચઢ્યો મહાકાય રે;

વીર હાક વાગી રહી.

ટંકાર કીધો કારમો ને,

કંઈ અરિ દળમાં કીધો પડકાર રે;

વીર હાક વાગી રહી.

સૂતો સમરાંગણ સાથ રે,

સુર સુંદરી ભેટી વાટચ રે;

વીર હાક વાગી રહી.

: ૭ :

વીરને પડકાર

[ઢાળ—એવાં શાં આળ રાજ માયા બિતારી...]

રમણે ચઢી હો રાજ રઢીઆળી રાતડી,
ઘોર્યા ગંભીર મેઘ ગરજ્યા સુહાગી દેવ !

વાગ્યાં રણતૂર—શૂર ધૂમે ગૂજરાતમાં.
હું તો સૂતી'તી રાજ મીઠી મઢૂલીયે,
હૈયાં ઘડક્યાં ને ઉર ચમક્યાં સુહાગી દેવ !

વાગ્યાં રણતૂર—શૂર ધૂમે ગૂજરાતમાં.
નણદલના વીર રાજ પોઢણ શા પોઢતા,
વીરી જાયા રમણે ચઢ્યા હો સુહાગી દેવ !

વાગ્યાં રણતૂર—શૂર ધૂમે ગૂજરાતમાં.
'સાબરના સંતજી'એ મહાતપ માડીયા,
યુગયુગના જગવ્યા પડચ્છંદા સુહાગી દેવ !

વાગ્યાં રણતૂર—શૂર ધૂમે ગૂજરાતમાં.
નવખંડ ધરતીના સામ્રાટ ધૂજતા,
સત્તાના શાણપણ લગાડ્યા સુહાગી દેવ !

વાગ્યાં રણતૂર—શૂર ધૂમે ગૂજરાતમાં.
ગૂજરાતની વાડીયે રણસ્થંભ રોપતા,
સરદારે સમરાંગણ ધૂજવ્યાં સુહાગી દેવ !

વાગ્યાં રણતૂર—શૂર ધૂમે ગૂજરાતમાં.
શાણી સૈયર નાથ સંગે સિધાવતી,
પોઢો શું સાસુના હીરલા સુહાગી દેવ !

વાગ્યાં રણતૂર—શૂર ધૂમે ગૂજરાતમાં.

ખાદીના વાઘા કંથ કુમ્ કુમ્ લાલકડે,
પુષ્પમાળ પ્રિતે ખેરાવું સુહાગી દેવ !

વાગ્યાં રણતૂર-શૂર ધૂમે ગૂજરાતમાં.
નારી છું નમણી પણ વીરની અર્ધાંગિના,
ધસતી સેનાને ધૂળવું સુહાગી દેવ !

વાગ્યાં રણતૂર-શૂર ધૂમે ગૂજરાતમાં.

: ૮ :

અમ્મર કાંયા

[રાગ-ઝીઝાટી]

અમર રહેને કાયા હો જોગી તહારી,

અમર રહેને કાયા.

ઓ રે જોગી ! તહારા લેખના પ્રચંડ પડછાયા;

કે લાવી લણકારા હો જોગી તહારી,

અમર રહેને કાયા.

ઓ રે જોગી ! તહારા લેખમાં અજબ રંગ જમાયા;

કે વિરાટની છાયા હો જોગી તહારી,

અમર રહેને કાયા.

ઓ રે જોગી ! તહારા લેખે ત્રિખંડ ખંડ ડાલે;

કે સત્તાનાં તાજ ઝોલે હો જોગી તહારી.

અમર રહેને કાયા.

ઓ રે જોગી ! તહારા લેખે ભારત ઉજમાળ્યાં;

કે તહારી જુગ જુગ રહેને છાયા હો

જોગી તહારી અમર રહેને કાયા.

: ૬ :

આધે બંદે

[ઢાળ-દૂર દૂર બંસી બંજે...]

શૂર-વીર આધે બંદે,
આધે બંદે ને અખીલ વિશ્વને ગળવતા,
જગવે પ્રહ્લાંડ ને પાતાળ;
શૂર-વીર આધે બંદે.

સાખી :—યુગ અન્ધારા ઓસર્યા, વીતી માઝમ રાત;
સ્વાધિનતાને સોણલે, પ્રગટયાં પૂર્ણ પ્રભાત.
તૂટ્યા શુલામી બંધ ભારતના ભાગ્યશા,
આઝાદી વીરને લલાટ;
શૂર-વીર આધે બંદે.

સાખી :—પ્રાચીન પ્રણાલિકા પ્રભા, વિભવ વિપલ ગુણુખાણુ;
સુર મુનિવર જોળે રમ્યા, ભીષ્મ કર્ણ હાતાર.
યુગને અજવાળતા સ્વતંત્રતાને સોણલે,
ઝળહળતી રોશની દીગન્ત;
શૂર-વીર આધે બંદે.

સાખી :—કાળ વીત્યા નૂર આથમ્યાં, સુખ સૂર્ય થ્યા અસ્ત;
પરદેશી માયા રચી, ભારત કીધું નષ્ટ.
યુગના અવતાર શા શીવાજીવીર, પ્રતાપ ધીર,
કીર્તિના કળશો ઢળન્ત;
શૂર-વીર આધે બંદે.

સાખી :—હિંસાનો યુગ આથમ્યો, અહિંસા માનવ ટેક;
ભારતને ઉદ્ધારવા, ગાંધીયે લીધા લેખ.
યક્ષ મંડાય આજ ભારતને આંગણે,
મેળવવા મુક્તિ પ્રગટન્ત;
શૂર-વીર આધે બંદે.

: ૧૦ :

રાષ્ટ્ર-ઇતિહાસ

[ઢાળ-પૂતીત સંતોના વૃંદ...]

વીર નારીઓનાં વૃંદ (૨)

જો....ને ઇતિહાસ નૂતન રાષ્ટ્રનો.

રાસ રણના રચન્ત (૨)

જો....ને ઇતિહાસ નૂતન રાષ્ટ્રનો.

કાળની કરાળ મહાશક્તિ સમી ધૂમતી;

રોળવારિયુ પ્રગટન્ત (૨)

જો....ને ઇતિહાસ નૂતન રાષ્ટ્રનો.

ધરા ધૂળવે પ્રલય કાળને પડકારતી;

દાષ્ટપાતે ડાલતા દિગન્ત (૨)

જો....ને ઇતિહાસ નૂતન રાષ્ટ્રનો.

સંસારી ક્ષેત્ર છોડી રૂઠી હિન્દ માનુની,

કેશરીયા વાઘા સજન્ત (૨)

જો....ને ઇતિહાસ નૂતન રાષ્ટ્રનો.

મોખરે રણચંડીશી મૃત્યુને હંકારતી;

શક્તિના શસ્ત્ર શાં અખંડ (૨)

જો....ને ઇતિહાસ નૂતન રાષ્ટ્રનો.

સ્વતંત્ર ભારતની ભાગ્ય દેવીઓ શી ધૂમતી;

સૂવર્ણ અક્ષરે લખન્ત (૨)

જો....ને ઇતિહાસ નૂતન રાષ્ટ્રનો.

: ૧૧ :

ભારત બાલુડાંને સંદેશ

[ઢાળ-અલી બે...ને ચાંદલીયો...]

સખી આવો, પૂંપોથી એ વધાવો;
મંદ પગલે સુહાવો રે શાણી સ્નેહથી.

[સાખી]

રસઝરતી ઉજ્જવલ પ્રભા, નલથી ભૂમિ ભરાય;
ભારત તહારે આંગણે, રક્ત પ્રભા સુહાય.

અંતરના ભાવ આજ અર્પો સાહેલડી !

ભારતીના બાળને પ્રેરો સાહેલડી !

વીરા બગો, શૈયા ભલેરી ત્યાગો (૨)

સ્વરાજ્ય હક્ક સાધો રે શાણા સ્નેહથી.

[સાખી]

માત તમારી રડવડે, અશ્રુ વહે રૂધીર;

રત્ન છુપાયા ગર્ભમાં, પથર વત તમ વીર.

બાળો સિધાવો આજ ઉરમાં છે હેલડી !

હર્ષે આજ પુષ્પ સૌ અર્પો સાહેલડી !

વીરા આવો, સ્વદેશ મંત્ર ગાવો;

વીર હાક સૌ ગજવોરે....શાણા.

[સાખી]

ચંદન પૂષ્પ કુમકુમ વળી, થાળ ભરી શુભ હસ્ત;

શુભ વચને જયજય થકી, ગજવો બની મદમસ્ત.

ઉરમાં ઉલાસ આજ પ્રસવો સાહેલડી;

જનનીને કાજ સૌ અર્પો સાહેલડી.

સખી આવો, ભારત ગુણ ગાવો;

વીર મંત્રથી ગજવોરે શાણી સ્નેહથી.

: ૧૨ :

રણુના રાસા

[ઢાળ-ભેટે ખૂલે છે તલવાર...]

રાસે ધૂમે છે હો રાજવણુ !

રણુના રાસે ધૂમે રે,
રાસા ખેલે છે હો રાજવણુ !રણુના રાસા ખેલે રે.
ભારત મંડાણુ ધૂમે ભેરવી શી ભારતી;મૃદુલા ધૂમે ધમસાણુ;
હારે ખેડેની મૃદુલા ધૂમે ધમસાણુ,રણુના રાસે ધૂમે રે.
સવિતા સમરાંગણુ સાદ દેતાં શારદા,અનસૂયા દે છે પડકાર;
હારે ખેડેની અનસૂયા દે છે પડકાર;રણુના રાસે ધૂમે રે.
દારૂ દફનાવતાં મીઠુખેડેન મોખરે,કસ્તુરબા ગજવે ગૂજરાત;
હારે ખેડેની કસ્તુરબા ગજવે ગૂજરાત,રણુના રાસે ધૂમે રે.
કમળાદેવી કાળચક્રને હંકારતા,સરોજની સીંહણ પડકાર;
હારે ખેડેની સરોજની સીંહણ પડકાર,

રણુના રાસે ધૂમે રે.

ભારત વીરાંગના ભૂમિ કમ્પાવતી,
 રણચંડી રોળે બેકાર;
 હાં રે ખેની રણચંડી રોળે બેકાર,
 રણના રાસે ધૂમે રે.
 ગરવી ગામડીયણુ ધૂમે મયદાનમાં,
 સત્તાનાં તંત્ર રોળાય;
 હાં રે ખેની સત્તાના તંત્ર રોળાય,
 રણના રાસે ધૂમે રે.

: ૧૩ :

સંત પ્રતાપ

[દાળ-કાન ત્હારે તળાવ રમઝમ.....]
 સંત ત્હારે પ્રતાપ સૃષ્ટિ સમરાંગણે નીસરી રે,
 રણે નીસરી રે ભાન વીસરી રે;
 સંત ત્હારે પ્રતાપ સૃષ્ટિ સમરાંગણે નીસરી રે.
 સંત ત્હારે પ્રતાપ વિદેશી કાપડ વીસરી રે,
 વીસરી રે યુદ્ધે નીસરી રે;
 સંત ત્હારે પ્રતાપ સૃષ્ટિ સમરાંગણે નીસરી રે.
 સંત ત્હારે પ્રતાપ જીવનની મોજ શોખ વીસરી રે,
 વીસરી રે સાદાઈ ઉરે વશી રે;
 સંત ત્હારે પ્રતાપ સૃષ્ટિ સમરાંગણે નીસરી રે.
 સંત ત્હારે પ્રતાપ આઝાદી યુદ્ધે નીસરી રે,
 યુદ્ધે નીસરી રે જીવન વીસરી રે;
 સંત ત્હારે પ્રતાપ સૃષ્ટિ સમરાંગણે નીસરી રે.
 સંત ત્હારે પ્રતાપ દિલડામાં દેશ દાઝ બિતરી રે,
 દાઝ બિતરી રે, યુદ્ધે નીસરી રે;
 સંત ત્હારે પ્રતાપ સૃષ્ટિ સમરાંગણે નીસરી રે.

: ૧૪ :

રણાંગણે સિધાવળે

[કેડીલા કંથને વિદાય દેતી નવલ વધુ]

કાયર મા કહેવાશે હો કંથળ !

સમરાંગણે સિધાવળે.

શાહી સત્તાને નમાવળે હો કંથળ !

સમરાંગણે સિધાવળે.

વાગે છે હાક મારા બાપુની વિશ્વમાં,
સિંહનાદે રણાંગણ ધૂળવળે હો કંથળ !

સમરાંગણે સિધાવળે.

ધૂમે છે ગૂરવા સાબરના સંતળ,
સાથ કરી સદતનત ડોલાવળે, હો કંથળ !

સમરાંગણે સિધાવળે.

તોપ કે તલવાર સામે સત્યાગ્રહ સાધળે,
શાન્તિ શર આપમાં ચઢાવળે હો કંથળ !

સમરાંગણે સિધાવળે.

મીઠી મધલાળ તળે, ઝેરીલી મલાળ છે,
ધીરે ધીરે ત્યાં ડગ ઢાળળે હો કંથળ ;

સમરાંગણે સિધાવળે.

સિંહના સ્વરૂપમાં ગદ્દાની ઘેલછા,
શંખ સામે શંખ મા વગાડશે હો કંથળ !

સમરાંગણે સિધાવળે.

ભારતની મુક્તિ કે જીવન આહુતિ,
સ્વરાજ્ય વીણુ ડગ મા હઠાવશે હો કંથળ !

સમરાંગણે સિધાવળે.

: ૧૫ :

કૂખને-દિપાવળે

[યુદ્ધે જતા પુત્રને માતાની આખરી વિદાય]

સાચો શહીદ બની ખેલવે હો વીર !

માતાની કૂખને દિપાવળે.

ખાપુના વેણ મા ઉથાપવે હો વીર !

માતાની કૂખને દીપાવળે.

ભારતનો ભેગી ઝુઝે સાગરને કાંઠે;

હાકલે ચેતના જગાવવે હો વીર !

માતાની કૂખને દીપાવળે.

ખાદીના વાઘા ટોપ ખાદી સબ્બવશે;

સુદર્શન ચક્રે ચઢાવવે હો વીર !

માતાની કૂખને દીપાવળે.

અહિંસાનો ભપ જીલે શાન્તિ ઉર ધારવે;

સત્ય શર શત્રુને હઠાવશે હો વીર !

માતાની કૂખને દીપાવળે.

સૈનિક બની તું વીર મોખરે ધપાવવે;

જંજીરે જડાતાં મા હારવે હો વીર !

માતાની કૂખને દીપાવળે.

તાપે તપાવે ઘોમ ધીખે ધખાવશે;

તાપ કૂટે આંસુ મા રેલાવવે હો વીર !

માતાની કૂખને દીપાવળે.

માનવની નેક એક, જીવની ટેક એક;

મરણાન્તે વીર તું નિભાવવે હો વીર !

માતાની કૂખને દીપાવળે.

: ૧૬ :

મીઠળ બંધા

[ઢાળ-મારા કેશરભીના કંથ હો.....]

મારા મીઠળ બંધા નાથ હો,

તહારી ગુંથીશ જય વરમાળ.

ઉગમણે ચરી સાદ કરેને, ચહાડ પડે રણવાટ,
ભેરી નાદે લડ ગાળે, કાં શાન્ત સમાધિ ધાર રે;

મારા મીઠળ બંધા—

હય હડે તોખાર ખસેને, મદગળ નાઠા જય,
વીર તહારા રણે ખપે, તુજથી શીદ ખમાય;

મારા મીઠળ બંધા—

ગરવો તહારો ગઢ ઘેરાયો, બેસી શીદ રહેવાય,
ખહાદુર બંકા ગજવે ડંકા, કાયર મા કહેવાય;

મારા મીઠળ બંધા—

વીર વિદાયે વીરાંગના, ભેતી બહાલમ મુખ,
નારી નયે શી મીટડી માંડે, લજવે જનની કૂખ;

મારા મીઠળ બંધા—

લગ્નનાં માથે મોળીઆં છોડી, સને કવચ ને ટોપ,
સૂર બળીઆં બખતર ખેરી, શત્રુ સામે ઘોપ;

મારા મીઠળ બંધા—

શ્રીફળ તહારાં છોડી શૂરા, હાથે સને સમશેર,
ધીંગાણામાં ધૂમને, બાણે શોણીત વર્ષ્યા મેહ;

મારા મીઠળ બંધા—

ભાલડે તહારી ચોરી ચીતરે, માંડવે રણવટ ખેલ,
સીંધુડો તહારાં ગીતડાં ગાશે, તલવારે રમઝટ રેલ;

મારા મીઠળ બંધા—

વીજય વરતાં ગીત ગવાશે, ચુંદડી ચીર ધરીશ;
ધૂમતાં ઘેલા પ્રાણ જશે તો, સ્વર્ગે સાદ કરીશ;

મારા મીઠળ બંધા—

: ૧૭ :

ભેટે તલવાર

[ઢાળ-ખેલે છે મોર...]

ચમકે તલવાર વીજ ઝબૂકે તલવાર
મારા ખાલુડા વીરને ભેટે તલવાર.

કેશરીયો નમો લાલ ન્યોતિ ઝબૂકતી,
કે'ડે કટાર સ્હેજ ઢળતી તલવાર;
મારા ખાલુડા વીરને ભેટે તલવાર.

વાગે રણુર્શીંગ સુર સરણાઈ સાદ દે,
હાંશીલો વાર મારો દે છે પડકાર;
મારા ખાલુડા વીરને ભેટે તલવાર.

નાનેરો વીર છતાં રણુનો રણુકેશરી,
કાળી કરાળ હાથ ધૂમે તલવાર;
મારા ખાલુડા વીરને ભેટે તલવાર.

વાદળમાં મેઘ ગાળે, સેનામાં મહારથી,
શત્રુ શોણીતમાં ખેલે તલવાર;
મારા ખાલુડા વીરને ભેટે તલવાર.

સેનાનાં ખાણ લેદે જીવનને પ્રાણ સૌ,
ખેલે કુમાર ઝીલી પુષ્પોની માળ;
મારા ખાલુડા વીરને ભેટે તલવાર.

વિજય ઉન્માદ કે સમરાંગણ સાથરે,
ભેટે એ લાવથી લવાની તલવાર;
મારા ખાલુડા વીરને ભેટે તલવાર.

: ૧૬ :

શહિદના સંદેશ

[ઢાળ—આલમાં આવડા આશા દિવા...]

અરૂખે કુકે અષાઢીલો મેહુ;
 અટારીયે વીજલડી રે લોલ.
 કે'તી કંઈ શહિદના સંદેશ;
 ભાયે જાતી વાદલડી રે લોલ.
 સખી કો ફર ફરના કુંગરડે;
 વિતી મધ રાતલડી રે લોલ.
 ત્યાં તારા નાથની પોઢણુ શૈયા;
 પત્થર કણુ શીલા પડી રે લોલ.
 પુકારે જોગણુ કો આતમ તહારે;
 અંખાર તેજ શીલા ભરીરે લોલ.
 આતા વીરની વટ સાચવવા;
 કુંગરડે સેજે કીધી રે લોલ.
 માની કૂખલડી દીપાવી કે;
 માડી કાજે માથાં દીધાં રે લોલ.
 વિજોગણુ આવંજે કુંગર ધારે;
 કુસુમની માળા ગૂંથી રે લોલ.
 ઢોળમા આંસુડા ચોધારે;
 બહાલપની વ્યથા કથીરે લોલ.

: ૨૦ :

મૃત્યુના માંડવડા

[રાગ-ઝીઝોટી]

રણનાં કુમ કુમ ઘોળવાં હો જી
કેશરીયાં હીર ચીર ખેર મહારા વીર !
મૃત્યુને માંડવે ખેલવાં હો જી.

શસ્ત્રઅસ્ત્ર ના રોપવાં હોજી,
અહિંસાનાં શસ્ત્ર અમોઘ મહારા વીર !
મૃત્યુને માંડવે ખેલવાં હો જી.

ઢોલ ત્રંબાળુ ન ગાજતાં હો જી,
શાન્તિનાં શસ્ત્ર અમોલ મ્હ વીર
મૃત્યુને માંડવે ખેલવાં હો જી.

સ્નેહીનાં સ્નેહ રાજ્ય છોડવાં હો જી,
બહાદ્રાં એ જેલ મેલ વાસ મારા વીર !
મૃત્યુને માંડવે ખેલવાં હો જી.

મહોત્તને સાથરે ભેટવાં હો જી,
દેહનાં દધ બલિદાન મહારા વીર !
મૃત્યુને માંડવે ખેલવાં હો જી.

સ્વર્ગ સદન શા કામનાં હો જી,
સ્વતંત્રતા વીણ વ્યર્થ મારા વીર !
મૃત્યુને માંડવે ખેલવાં હો જી.

: ૨૧ :

શહીદને અંજલી

[ઢાળ-છેટો છેટો હો નંદજીના છોકરા રે...]

ઘેરી ઘેરી અન્ધાર ઘેરી રાતડી રે,

ઘેરાં ટમકે તારલીયા તેજ વીર !

સૂતો શ્મશાને ઘડી એકલો રે.

જન્મ્યો વીરજનની કુળે, પોષ્યો તપસી તાત;

ભારતને જોળે ધર્યો, જ્યાં મીઠળ આડી રાત.

દિલ ડોલે હિન્ડોલે ભરી છાતડી રે,

થનગ નાચે યુવાની તનમનાટ વીર !

સૂતો શ્મશાને ઘડી એકલો રે.

ખણુણુ ખણુકે ખંજરી, ઠમકે ઢોલ રણતૂર,

કેશરભીના રણ ચઢે, કાયર ભાગે દૂર.

દેતી માડી આશિષ લળે બેનડી રે,

ભાલે કુમ્હુમ્હુ પુષ્પ વિજયમાળ વીર !

સૂતો શ્મશાને ઘડી એકલો રે.

આજ પથારી સાથરે, સ્નેહી સાથી ન કોય;

સૂતો વીર હુલામણો, ચીર સમાધિ સ્હોય.

નહોતી માડી ઉછળે નહોતી બેનડી રે,

નહોતી ભાભી કે ભાવભીના બ્રાત વીર !

સૂતો શ્મશાને ઘડી એકલો રે.

વજ્ર સમા હૈયાં કરી, રોકી અશ્રુધાર,

એ શહીદની રાખ પર, પ્રેમાંશુ છલકાય.

રોખ્યો પથ્થર ચણાવી વજ્ર દેવડીરે,

“ વીર-મૃત્યુ ” એ અક્ષરો અંકાય વીર !

સૂતો શ્મશાને ઘડી એકલો રે.

: ૨૨ :

વીર-સમાધિ

[ધ્વની કાવ્ય]

ધીરા ધીરા ડગલાં ભરજો,

રખે કચરાતી રજ કોઈના માડી જાયાની.

હળવે હળવે ચરણ ચાંપો,

રખે ભૂસાતી ભસ્મ કોઈના લાડકવાયાની.

માતાની ગોઢ મીઠી, બાપુનાં હેત ભર્યા;

ભગિની ભાવ ભીની, ભાભીનાં સ્નેહ સર્યા.

રક્ત રંગે ટપકતી કાયા;

શોણીત છોળે નહવાઈ કોઈના માડી જાયાની.

કીધીતી રણ પથારી, મુક મીઠ પત્યરોમાં;

શોધી આરામ ગાહો નિઃશબ્દ ખેચરોમાં.

ગગને મીટ માડી સૂતો,

કીધી વીર ભોમ પથારી કોઈના લાડકવાયાની.

માડીએ આખ ઠારી સૂતેલો વીર ન જોયો;

બાપુએ સુપુત સેવાનો અનેરો દહાવ ખોયો.

બીડાતાં પોપચાંની છેદી;

અધુરી આશ ખોઈ કોઈના માડી જાયાની.

પ્રિયાના સ્નેહની ન મીઠી રાહ દીઠી,

પ્રિતમના સોણલાંની મધુરી ન યાદ દીઠી;

પ્રભાતે આવશે કહી કારમી,

કીધી'તી રણ પથારી કોઈના લાડકવાયાની.

ભલેલી અશ્રુ ઢાળી, વિયોગિની વાટ જોતી,

ખતાવો નાથની રજ, સૂતા સંશ્રામ છોડી;

ધીરાં ધીરાં ચરણ ઢાળે,

રખે ચૂંથાતી રજ કોઈ પ્રિયાના પ્રિતમની.

: ૨૩ :

સખરસ

[ઢાળ-મીઠાં ગોરસ લ્યો, ગોરસ લ્યો...]

હાં રે કોઈ સખરસ લ્યો, સખરસ લ્યો,
સુક્તિ સંચામનાં સખરસ, ગૂજરાતી કોઈ
સખરસ લ્યો, સખરસ લ્યો.

ભારત સુક્તિ ને યુવકની શક્તિ શાં,
જીવન આહુતિનાં પર્વ, ગૂજરાતી કોઈ
સખરસ લ્યો, સખરસ લ્યો.

માયાવી સત્તાને ઘૂળમાં ફગાવી,
મહત્તાનાં કીધાં મર્દન, ગૂજરાતી કોઈ,
સખરસ લ્યો, સખરસ લ્યો.

સહકારી તંત્ર ખરે ભૂવાના જંત્ર શાં,
એવા માયાવી તંત્રને તોડો, ગૂજરાતી કોઈ;
સખરસ લ્યો, સખરસ લ્યો.

રાયને રંક પરે કેદી કંગાલ પરે,
મુડદા પર સત્તાનાં મર્દન ગુજરાતી કોઈ;
સખરસ લ્યો, સખરસ લ્યો.

હૈડાં ચુસાયાં હાડ ચામ સૌ ઘસાયાં;
દેવામાં માનવી દટાયાં ગુજરાતી કોઈ;
સખરસ લ્યો સખરસ

: ૨૪ :

ખારડોલી રણુરંગ*

[ઢાળ-મેંદી તે વાવી માળવે...]

આછાં છાયાં ઘોર આલલાં રે ખંડેન,

આછા વીજલ ચમકાર રે.

ખારડોલી યુદ્ધે જીત્યુ રે.

પાશ્વર્ય દિશાના વાયરા રે ખંડેન,

પૂર્વે જગાવ્યાં તોફાન રે— ખારડોલી—

ગુજરાતને ઘર આંગણે રે ખંડેન,

ખારડોલી ખેડયા સંગ્રામ રે. ખારડોલી—

પઠાણે પોકરાણ પાડીઆં રે ખંડેન,

જમીદારો મહા ભેદ રે. ખારડોલી—

કાળા કુલાંગાર આવીઆ રે ખંડેન,

ધરતી શું જાગ્યો અવરોધ રે ખારડોલી—

તાળાં તુટયાં ને તુટી સાંકળો રે ખંડેન,

તુટયા વેપારીના હાટ રે. ખારડોલી—

તુટયા લાખોપતી શેઠીઆ રે ખંડેન,

તુટયા ગુલામી બંધ રે. ખારડોલી—

ફૂણાં કંપાવ્યાં કાળજાં હો ખંડેન,

ધાવતાં વીછોડયાં બાળ રે. ખારડોલી—

રડતાં છોડાવ્યાં રાંધણાં રે ખંડેન,

જમતાં છોડાવ્યા સાથ રે. ખારડોલી—

* લેખકને આ રાસનું સો રૂપિયાનું ધનિામ મળેલું છે.

પાણીનાં માટ તોડાવીઆં રે ખંદેન,
તૃષાયે જીવન હોમાય રે. બારડોલી૦—

વૈશાખ માસના તાપમાં રે ખંદેન,
ઘરથી તબબ્યાં નરનાર રે. બારડોલી૦—

અગ્નીની જ્વાળામાં ધીકતાં રે ખંદેન,
બારડોલીનાં સન્તાન રે. બારડોલી૦—

છોડ્યાં ખેતર છોડ્યા ઝાડવાં રે ખંદેન,
છોડ્યાં વાડી ધન માલ રે. બારડોલી૦—

છોડ્યાં બહાલમનાં ઝુંપડાં રે ખંદેન,
લીધી વનવગડાની વાટ રે. બારડોલી૦—

ગેળી શુક્રમાં ગજતો રે ખંદેન,
રાજનગરનો રણુવીર રે. બારડોલી૦—

સત્ય સમરાગણે ધૂમતા રે ખંદેન,
આબ્યા બારડોલી તીર રે. બારડોલી૦—

પડકાર કીધો કારમો રે ખંદેન,
ઘડક્યાં પરદેશી શરીર રે. બારડોલી૦—

સરકારના સાંઘા તુટીયા રે ખંદેન,
અંતર શું લાગી હાય રે. બારડોલી૦—

સત્યના સૈનિક નહોતર્યા રે ખંદેન,
હિમત્ત સજી હથિઆર રે. બારડોલી૦—

વીર વીરાંગનાઓ નિસરી રે ખંદેન,
તજી વૈભવ ને વિલાસ રે. બારડોલી૦—

પાપી દેત્યોને જેમ ખાળવા રે ખંડેન,
રણુચંડી ચંડી રણુવાટ રે. ખારડોલી—

આર્ય સન્નારીઓ ઉતરી રે ખંડેન,
પેલે ખારડોલી રણુવાટ રે. ખારડોલી—

ભૂખો છીપાવતી ભાવથી રે ખંડેન,
તૃષાએ જીવન હોમાય રે. ખારડોલી—

કોમળ કાયા કરમાવતી રે ખંડેન,
ધરી દેશને માટે સર્વોગ રે. ખારડોલી—

વદ્ધલની વીરણુક વાગતી રે ખંડેન,
તેનો ટંકાર થયો દસ દીશ રે. ખારડોલી—

પાયા ડગમગીઆ એના પાપનારે ખંડેન,
ધૃજ સરકાર પાડી ચીસ રે. ખારડોલી—

વિકરાળ વાઘ જગાડીઆ રે ખંડેન,
હવે શું થાશે ઈશ રે. ખારડોલી—

ગરજ સત્યાગ્રહી મેદની રે ખંડેન,
ગરજ્યા ખારડોલી ચોક રે. ખારડોલી—

ગરજ્યાં ખારડોલીનાં ચોટડાં રે ખંડેન,
એક સત્યા ગ્રહીને બોલ રે. ખારડોલી—

ગરવી ગુજરાતનાં ગુપ્તડાં રે ખંડેન,
ગરવા માડી તારા વીર રે. ખારડોલી—

ગરવી ગુજરાતણુ ગર્જતી રે ખંડેન,
જેને સત્યે ગુકાબ્યાં શરીર રે. ખારડોલી—